

DE CAUSA COLO-
nienfi.

BREVIS ET
PERSPICVA
COMMENTATIO
RECENS EDITA.

Eidem adiectus est

APOLOGETICVS LI-
BER CAROLI V. IMP.
CONTRA PONTIFI-
cem Romanum Clemen-
tem VII.

Anno 1527. Antuerpiæ primùm edi-
tus, nunc recusus.

Anno Domini 1588.

PRAEFATIO AD PRIN- CIPES GERMANIAE.

Exhibemus vobis, Germaniæ Principes, de negotio Colonienſi liberam quandam Commentationem: atque non tam ipſius Gebhardi Archiepiſcopi, &c. cauſæ æquitatē: quàm totius Germaniæ patriæ noſtrę dulciſſimæ otium, ſalutem & libertatē defendendam vindicandamq; proponimus. Quid enim fraudis machinetur, pacis ille & tranquillitatis publicæ hoſtis Pontifex Romanus, & quanta clades Germanicæ libertati imminet: ſatis ſuperq; ex ijs, quæ dicuntur, bonus quiuis cognoſcet. Neq; enim Religionis vel Eccleſiæ cura ab eo ſuſcipitur: non iuramenti, nō voti ſanctitas eum ad præiudiciales iſtas Magnatum excommunicationes impellit: Imperium eſt, Imperiū eſt, quod quæritur: & effrenis illa in eius Proceres Electores, Imperatorem ipſum, Germaniam denique totam pro libitu dominandi, ſtatueſcendi, ſæuiendiq; cupido. Itane verò Romanus ſacerdos jura Germanica pro animi libidine immutaret, diminueret, tolleret? Itane B. Petri & Pauli Apoſtolorum exemplum ſecutus, potentiffimos Principes, Electores, Reges, Imperatores ſuę poteſtati & juridiſtioni tanquam cenſitos & vaſallos ſubijceret? ſubjectos pedibus cōculcetet? Itane Magiſtratus quos vellet novos crearet: veteres quos vellet deiiceret? O humilitatem! Hoc cōſueſcitur ſerui ſeruorum eſt? Vosne Germani Principes Electores & Imperij Status ad hæc conuiere, hæc ferre poteritis? Vosne jus veſtrum ab Italo monacho, à ſeruo viliffimo ita manifeſtò vobis eripi cōcedetis? Vosne Germanum Germanię Principem Electorem, &c. Ordinis, Collegij, & corporis veſtri membrum, propter ſolam Rom. Epicoſcopi excommunicationem de ſtatu ſuo turbari patiemini? Nōne Pontificem idem quoque in ſimilibus perſonis, ſiue illuſtriſſimis, ſiue illuſtribus, ſine vlla cauſa & cauſæ cognitione, foediſſima ſua nulloq; jure nitēte excommunicatione

tione

AD PRINCIPES GERMANIAE.

tione, tentare & perficere conari cernitis? Nōne idem & vobis poſterisq; veſtris futurum arbitramini? An vos latet nuper admodum Sereniſſimū Nauarræ Regem & Illuſtriſſimū Principem Condæum, Henricos duos, ea ſola de cauſa, quod à Pontificia religione alieni ſunt, à Sixto V. (quod antecēſſor eius Gregorius XIII. morte præuētus perficere nō potuit) ſtriſto vindictę ſuę gladio, Hæreticos, Regno & Ducatibus, dominijs, Ciuitatibus, & locis quibuſcunq; tam feudalibus quàm alodialibus, vt & dignitatibus, honoribus, muneribus, ac iuribus omnibus ipſo jure priuatos, inhabiles etiam ad ſuccedendum in quibuſcunq; Regnis, Ducatibus, &c. declaratos & pronun-
ciatos, eorundem vaſallos & ſubditos ab omni juramēto & fidelitate debita abſolutos, & ad executionem huius Papalis ſententiæ Henricum Francorum regem ac Guyſios Principes, eorumq; confoederatos excitatos eſſe. Quę vna executio ante triennium cōcepta iam ſupra octoginta millia hominum (quibus Turcam oppugnari conſultius fuiſſet) abſumpſit, nec ſolum in Gallia multarum calamitatū cauſa fuit, ſed etiam in Imperij limites ſæuijt, Comitatum Mompelgardenſem cædibus, incendijs & direptionibus planè deuaſtauit.

At dicent fortè nonnulli, A ſeparatis non rectè inferri, neque ex eo, quod in Gallia hæc ſiant, paria in Germania eſſe extimeſcenda: nos enim Paſſauienſi placito, & Religionis pace ſatis aduerſus eiufmodi machinationes munitos & tutos eſſe. Hi, ſi qui ſunt, velim memoria repetant, quod Romani Pontifices nō ſolum aliorū placita, leges & ſanctiones, ſed etiam quæ ipſi met jure iurando firmarunt, ſemper hætenus violauerint, quotieſcunq; occaſionē fulminibus ſuis nocendi naſtos ſe eſſe putauerunt. Habuerunt & Galli Religionis pacem ſeu pacificationis articulos, Regis & procerum ac Parliamentorum juramenti aliquoties firmatos. Menſe Ianuario Anno 1561. poſt Poiſſiacum colloquiū Pontificiorum & Euangelicorū, edito Regio Euangelicis libera Religionis ſuę profeſſio, liberumq; eiufdem in docendo, & adminiſtrandis Sacramentis exercitiū

P R A E F A T I O A D

permissum est. Hoc edictū statim à Pontifice eiusq; ministris Guisij violatum. Interfecto dein ad Aureliam Francisco Guisio, furores Pontificij, repressi, & pacificationis articuli vtriusq; partis consensu & iuramenti firmati, ac mense Martio Anni 1562. publicati sunt. Sed & hæc pacis vincula Pontifex per instrumenta sua, ducem Albanum, Mediceam Circen, & Carolū Guisium Lotharingæ Cardinalem eiusq; fratrem & ex fratre nepotes perripit. Verum cum iterum bello delere semina Evangelij non possent Pontificij, ac suppetijs Illustris, ac nunquam satis laudati Principis Electoris Palatini Friderici II. pijsimæ memoriæ, quas cum filio fortissimo ac cordatissimo Principe Ioh. Casimiro in Gallias miserat, contra vim Pontificiorū satis ad propulsandam iniuriam Ecclesiæ Gallicanæ munitæ essent, denuo in Martio Anno 1568. repetita fuit religionis Pax. Sed & illa diuturna non fuit: verum opera Illustris, & fortissimi Principis Palatini Vuolfgangi ac generosi & magnanimi Vuolrhati Comitis Mansfeldij eadem pax Anno 1570. mense Augusto Ecclesijs Gallicanis restituta, passim publicata, & sacramētis confirmata est. Perhorresco quoties ad violationem huius pacis & iurifurandi venio. Quæ enim in Parisianis, vt in detestandis Belidarum, nuptijs parricidia & latrocinia perfidæ Lutetiæ Parisiorum & passim in regno Galliæ Anno 1572. mense Augusto, & post, contra Euangelicos perfecta, ea tanquā toto mundo peruulgata referre superuacuum est. Ac nulli nisi ipsi impij periuri & perfidi immanem & horrendam illam crudelitatem probant. Pontifex tamē Rom. qui sanguinis Christiani semper insatiabilis fuit, nullamq; fidem, nullum iurifurandū hæreticis seruandum esse docet, hoc tanquam legitimè & egregè factum collaudauit, & adhuc collaudat. Mitto renouatas deinde pacificationes, repetita sacramenta, cū ea adhuc in omnium recentia memoria sint. Et ramen ad vnus Pontificis Romani excommunicationem hæ pacificationes violantur, & iam denuo Gallia tota Rom. Pontificis bruto fulmine excitata bello ardet.

Sed non desunt qui sibi adblandiuntur, & aliena hæc esse

præten-

P R I N C I P E S G E R M A N I A E

pretendunt, atq; vtut Pontifex ita pro lubito suo Gallias impellat: Germanos tamen non ita leuiter ad violanda placita & sanctiones Imperij perimoueri; neque tale quid nobis timentam esse. Illi velim ad animū reuocent, quæ calamitates iam in Coloniensi Archiepiscopatu eidq; vicinis Ducatibus & Comitibus. Iuliacensi Cluensi Montensi Marchiæ, &c. ad vnus Pontificij nunciij Episcopi Vercellensis sententiā tanquam belli tubam, ab executoribus eius Censuræ inuectæ & illatæ sint. Et quamuis ibidem nullus adhuc cedium, rapinarum & deuastationum finis sit, videmus tamen Pontificem idem pari censura iam in Episcopatu Argentinensi tentare, excommunicatis tribus eius collegij ornamētis, Georgio Vuitgenstenio, Hermano Adolpho Solmensi, Comitibus, & Iohanne Barone Vuinenburgico, idq; (vt sententiā nunciij Romani habet) ex causā heresis; ad hanc rem annuente & strenuè operam suam nauante Episcopo Argentinensi & eius duobus fratribus Eberharto & Arnolde ac Tengensi, Comitibus: Quamuis hos omnes non lateat, Euangelicos Principes & Comites ante & post Passauiensem transactionem, ante & post pacem religionis in hodiernū vsq; diē in summo Argentinensi collegio & Capitulo sine discrimine religionis receptos & pro fratribus habitos. Quamuis etiā ipsemet Comes in Tengen nunc ordinis sui persecutor, multis annis publicam Euangelicæ religionis professionem fecerit: Et quāuis in Argentinensi Summo templo pōtificia Religio planè iam dudū explosa sit; Ac quāuis ante paucos annos Episcopi frater Comes Eberhartus à Pontifice excommunicatus fuerit, & tum ex suo exemplo & cōmuni Capituli Argent. decreto cognouerit, Pontificis fulmina ibidem pro brutis & nullis haberi. His tamen omnibus non attentis Episcopus Argent. executionem Pontificiæ Censuræ vrget, & Alsatie Prouinciæ Statibus auxilia ad hanc executionem ferre recusantibus, interminatus est, se externū militem inducturum. Perpendant etiam qui adeo securi sunt, quàm non difficile sit Antichristo Romano vel in medio Imperio nostro turbulentum aliquem exci-

P R A E F A T I O A D

tandi, cui nec in ipso Imperio fautores deerunt, & cui Pontif. Rom. cum Hispano, Gallo, alijsq; suis ministris non defuturi sunt, si nos occupatis adhuc illis in Gallia & Belgio, Euangelicos, qui nobiscum vnus corporis, cuius Christus caput est, mēbra sunt, desertos opprimi patiamur.

Verum qui se Catholicos vocant, eorum nonnulli ita fortassis prætendent: Catholici Principes sumus, non nobis tale quid timendum: sed hæc ips tantum imminet, qui à Romana Ecclesia defecerunt. Quæso vos, primùmne hoc tentat Pontifex? Et an illi satis est, Religioni Pontificiæ addictos esse Imperatorē & Principes? Cur ergo Imperator Otho IV. ab Innocētio excommunicationi innodatus est? Cur Henricus IV. à Georgio VII. proscriptus? Cur Henricus V. à Paschali II. Fridericus I. Sueuus ab Hadriano IV. & Alexandro III. Philippus Friderici I. filius ab Innocentio III. Fridericus II. non tantum semel aut iterum, sed tertium excommunicatus est? Cur Cunradus IV. ab Innocentio. IV. fulmine Papali percussus? Quid Clemens VII. nostra & patrum nostrorum memoria aduersus Carolum V. Imperatorem fortissimum tentauerit manifestè ex libello, qui Coloniensi Commentationi subiectus est, elucescit. Hi tamen omnes Imperatores, vt ipsimet Pontifices fatentur & laudant, Pontificiæ Religioni addicti fuerunt. Mitto iam alios Germaniæ Principes, quos multoties, cum libertatem Imperij tuerentur, sententia Papali pro libidine sua Romanus Pontifex proscriptis. Mitto Gallorum reges multoties Papalis vindictæ gladio vexatos: Italiæ Principes & Respubl. pari fulmine tactas: Anglicanum ac Nauarræum, aliæque Europæ regna, Ducatus ac Prouincias eiusmodi Romanis excommunicationibus afflictas. Nam quid amabo Pontifices sub prætextu sanctimonix & ficto Religionis zelo tentare vnquam non fuerunt ausi? Cui obsecro Monachi illi friuola sua excommunicatione, etiam utique Catholico, nisi omnem obedientiam & demissam subiectionem Romanæ sedi polliceretur ac præstaret, pepercerunt? Nonne

P R I N C I P E S G E R M A N I A E.

Nonne quosuis brutis suis fulminibus terrere & trucidare sub falsæ causæ allegatione tentarunt? Ast restiterunt, inquis, hi: neque sententia executionem habuit. Imò verò multoties hæ Pontificiæ censuræ, conuiuentibus aut adiuuantibus illis, qui omnibus viribus eandem maturè oppugnare debuissent, latè grassatæ, Excommunicationi innodatos Ducatibus, Comitatus, vrbibus exuerunt & spoliauerunt, & in extrema pericula coniecerunt, ac nisi ab initio repressæ, plærunque maximas clades Germaniæ, alijsque nationibus intulerunt. Neque vnquam Pontifici defuerunt, quos in proscriptos, eorūque prouincias dilacerandas & opprimendas incitaret. Et si plerunque maiores nostri maturè eiusmodi Papæ conatibus restiterunt, hoc posteritas benè, præclare, & fortiter gestum non solum laudare, sed etiam in pari casu maiorum laudabile exemplum sequi debet, vt & subsecutura posteritas potius, quod in nobis collaudet, habeat, quàm quod à nobis neglectum sit, conqueri possit. Simili ergo ratione & hac nostra tempestate negligantur Romani episcopi fulmina, ac si is, eiusque ministri & Executores ab instituto desistere nolint, simili etiam ferro, si res ita postulet, maturè iniuria propulsetur, nec tam facilè ad mouenda & continuanda ciuilia bella, conflanda foedera sacra in nostram perniciem ab Italo Pontifice nos incitari patiamur: ne qui alienis hætenus viribus ob virtutem & concordiam maiorum nostrorū pro libertate patriæ nostræ fortiter & constanter pugnantium labefactati non sumus, nostris ipsi viribus ruamus, & exteris nationibus de nobis triumphandi occasionē demus. Sæpè maiorū nostrorū memoria emisso fulmine quodā Pontifex semina belli in Germania seuit. Verum Dei beneficio maiores nostri vel prudētia sua venienti malo occurrerunt, vel ingrauescentia bella fortitudine sua restinxerunt. Et an non hoc nostro tēpore eadem agitur fabula, saltē mutatis personis? Nonne vtrobiq; eadem vertitur ratio? Cur ergo neque idem ius statuitur? Quapropter ò Imperij Proceres, Pontificis eiusq; executorum reprimite furores:

AD PRINCIPES GERMANIAE.

ambitiosis ipsorum & sanguinolentis contra Imperij libertatē
fraudibus & machinationibus occurrite : jura vestra, optima
ratione sancita, fortiter propugnate: Optimo quoque Electori Ar-
chiepiscopo, &c. aliisque Principibus, Comitibus, atque Baro-
nibus, Imperij vestri membris, hincinde ex tumultuario Pon-
tificis placito & excommunicatione de dignitatibus & hono-
ribus suis periclitantibus maturè succurrite : neq; permittite,
Pontificem pro libitu suo in Collegij & Corporis vestri mem-
bra statuere, grassari, sæuire : ne aliquando vobis ipsis poste-
risq; vestris, imò vniuersæ patriæ malum intolerabile lon-
ga patientia vestra peperisse videamini, &c. Bene

Valete & iam ipsam causæ Colonienſis

Commentationem æquis au-
ribus atq; animis co-
gnoscite.

ANALYSIS COMMENTATIONIS CAUSAE COLONIENSIS.

I. Quia non de Religione vel alia causa Ecclesiastica disceptatur: Sed de libertate Germanica in servitutē redigenda et super omnes Imperij Proceres imperiū nanciscendo. ubi in specie notantur:

- I. Propositio. Non enim indulgendum est Pontifici si sub false cause allegatione Iurisdictionis suae fines excedendo, iura publica laesifacere: & diu praemeditata suae Monarchiae fundamenta iacere conetur. quod declaratur:
- I. Ratione. Longè enim aliud est Imperij Maestas: Aliud Sacrorum administratio: Haec Episcopi est: illa non itur: Haec ab illa pendet, & sub illa continetur: non vice versa.

- I. Venetorum.
II. Florentinorum.
III. Galliae Regum.

II. Exemplis.

- I. Caroli. V.
II. Ferdinandi.
III. Maximiliani.
IV. Rudolphi.

- V. Archiducum Austriae. I. Henrici.
II. Friderici.

II. Assumptio. Neq; in hoc negotio de Religione vel alia causa, cuius notio ad Pontificem spectet, tractatur: sed potius de libertate Germanica & Sacri Romani Imperij tollenda, et Monarchia Pontificia constituenda: quod demonstratur:

- I. Quia Religionis causa armis agi non solet, exemplo
- II. Si enim Religio causa esset, potius euerteret Iudaeos: quos tamen, cum ipsum Summum agnoscant Magistratum, salvos relinquit.

I. Non .n. Christus hoc dedit in mandatis apostolis suis.

III. Religionem enim armis propagare fidei catholicae repugnat.

- I. De Providentia & gratia divina.
II. De spe.
III. De charitate
IV. De efficacia Sacramentorum.

IV. Quia Pontifex probe novit Religionis Sanctitatem non à vi proficisci: neq; quicquam ferro aut flammis promoveri.

- I. Ex verbis Legum.
II. Ex mente illorum & ratione. vbi enim eadem ratio, ibi ius quoq; ius.
III. Ex circumstantiis temporum, circa quae sanctae sunt.

II. Quia Sanctiones de Religione & pace publica id postulant: quarum commendatur

- I. Necessitas.
II. Aequitas.
III. Amplitudo. Quod pertineant ad personas tam Ecclesiasticas quam Politicas, quod manifestò apparet.
IV. Vis atq; Potestas, Nulli scilicet fidei professo esse debere, neq; in retinendis neq; in adipiscendis dignitatibus & honoribus.

- I. In genere.
II. In specie. Nihil Truchsesium &c. contra praestitum Iuramentum deliquisse.

Catholicos in Germania Ordines maxime obligatos esse, ut potius Gebhardi Archiepiscopi Colonienfis, etc. quā Pontificis Romani causam defendendam suscipiant: demonstratur.

III. Idem probatur ex refutatione argumentorum, quae afferuntur de praestito Iuramento.

I. Religionis, ubi notantur quaedam.

II. Voti Castitatis. vbi

I. Ostenditur Truchsesium, &c. nihil contra illud fecisse.

I. Quia in Matrimonio castitas est: cum sit à DEO castissima mente institutum.

II. Quia castitatis alternatiua sunt, aut prorsus ab omni foeminarum complexu & cogitatione abstinere: aut legitime matrimonium inire: ex quibus alterutrum cut I. Cons. docent) sufficit. quamuis illud magis ad perfectionem accedat.

III. Quia Ecclesiastica persona omni iure rectè matrimonia contrahunt. quod probatur.

- I. Ex veterum Theologorum disputationibus.
II. Exemplis.
III. Ex mala consequentia eorum qui arguunt, Episcopum non debere esse vxoratum, eo quod reprobetur in ipso libido: immò hoc ipso, uxorem ducere debet.

I. De incommodis quae ex coniugio Ecclesiasticorum, ratione successionis, promanare possent. quae refutantur in genere.
II. De exemplo Salentini, qui ducta vxore Archiepiscopatum reliquit. Vbi I. Ostenditur exemplorum diuersitas.
II. Vtriusq; factum defenditur.

IV. Quia contra omne ius & aequitatem ab Archiepiscopatus administratione excluditur.

- I. Quia licet Capitulum ius eligendi Archiepiscopum habeat: non tamen ius habet remouendi. Sunt enim haec inter se diuersa, & diuersitatis ratio demonstratur.
II. Quia Pontificis Iurisdictionis sancitibus de Religione & pace publica, in Germania Proceres prorsus est sublata.
III. Quia Imperator impios Pontificis conatus sententia sua definitiua nunquam probauit: sed solummodo, quemadmodum & reliqui Evangelici Proceres, ad pacifice viuendum author fuit & monuit.

I. Quia neq; bsq; reliquorum, ad quos res haec pertinet, consensu potuit.
II. Et quod vitio vitiosum est, neq; substitit, nullo superueniente remedio potest stabiliri: Quemadmodum vnum prima concoctionis (ut Phisici sentiunt.) non emendatur in altera.

V. Quia idem suadent futura.

Commoda, si fiat: & Gebhardus Archiepiscopus iterum in integrum restituitur incommoda, si secus fiat, &c.

DE CAUSA COLO
niensi Commentatio.

IN QVA OSTENDI
TUR CATHOLICOS IN GER-

MANIA ORDINES MAXIME OBLIGA-
gatos esse, vt potius Gebhardi Archiepiscopi Colo-
niensis quàm Pontificis Romani caus-
sam defendendam susci-
pant.

ARIA EST DE INSTITVTO GEBHAR-
di Archiepiscopi Coloniensis opinio: cum alij caus-
sam probent, alij maximopere in eam invehantur.
In qua disceptatione animaduerti potest, quod
neutra pars sibi penitus constet. Nam alij ex Ca-
tholicis eo animo sunt, vt si quid ab Euangelicis et-
iam rectissimè dicatur, quod vel cum Imperij maiestate vel Germa-
niæ incolumitate coniunctum sit, id propterea repudient, quòd o-
mnia periculosa existiment, quæ nõ à Romani pontificis cõsilio, tan-
quam à fonte promanarunt: Alij verò optimè intelligunt, quoties
de sacris dissensiones exoriuntur, libera iudicia esse oportere: vt in-
terim Imperij dignitas minimè negligatur, quam etiam à Pontifici-
bus specie Religionis nonnunquam labefactatam fuisse, priscis an-
naliùm monumentis cognouerunt. Hi licet sacrorum mutationem
non laudent: tamen si quid cum ea confociatum sit, quod ad Impe-
rij decus pertineat, id libentissimè amplectuntur. Euangelici
non minus inter se dissentiunt: Nam sunt qui vtrumque sibi pro-
positum habēt, tum religionis puritatem, tum Imperij maiestatem:
quorum neutrum posse consistere vident: nisi Romanorum ponti-
ficum Tyrannis exterminetur: alij, modò religionis suæ cultum re-
tineant, in cæteris omnibus se Romano pontifici obtemperatu-
ros esse ostendunt: cui etiam summi principis locum in Christiana
Republica tribui posse existimant: nec animaduertunt, in maxima
istius Sacerdotis prauitate & ambitione & tyrannide, non posse vl-

DE CAUSA COLONIENSI

Iam purioris religionis sanctitatem consistere: Alij factiosi & certis nominibus addicti, nullos contra pontificem defendendos esse putant, qui non vel easdem omnino sententias de singulis rebus amplectantur, vel vnà cū illis eisdem doctrinæ Christianæ interpretes venerentur: hi latissimas prouincias ab Euangelici cœtus corpore auelunt, & hostibus dilaniandas obijciunt, quo nihil potest fieri crudelius, nihil immanius.

Quod si vnquam opus fuit, vt Germaniæ principes & cæteri ordines rebus suis cōsulerent: maximè in tanta dissensione cauere debent, ne externis hominibus, ad Reip. statum conuellendum viam patefaciant. Equidem nihil magis à boni Ciuis & patriæ amantis officio alienum est, quàm publica commoda propterea repudiare, quòd profecta sint ab ijs, qui de Religione diuersum quiddam persuasum habent: & nihil magis bonum virum decet, & magis salutare est, quàm si ita à cultu sacrorum ab alijs dissentiat, vt tamen Imperij amplitudinem, vnà cū illis, quoties res postulat, alacri animo tueatur. Quod si hoc animo omnes in Germania fuerint, non difficile erit videre, quid in Coloniensi negotio fieri oporteat: qua de re patet eis agere libet, vt meum erga communem patriam amorem qualicumq; ratione declarem.

Et enim video plerosq; Euangelicos ita de hac re loqui, vt alterius partis religionem penitus damnent: quod cū ad animos Germanorum potius distrahendos, quàm inter se deuinciendos mihi spectare videatur: non alienum esse puto, remota hac religionis controuersia, ita loqui, vt Catholici intelligant, si id, quod liberum cuique esse debet, relinquunt, aliter eos facere non posse, quin vnà cum Euangelicis ac Archiepiscopo Coloniensi Gebhardo pontificis Romani impetus depellant. Nihil afferam, quod quenquam merito offendat, modò vacuo ab omni perturbatione animo hæc mecū cognoscat. Neque verò dubito, quin homines Germani, ea libentissimè perpendent, quæ ad illorum tum decora, tum cōmoda in primis referuntur.

Quamobrem ita planè statuo, nō solum Euāgelicos iustissimas rationes habere, vt tādē omnibus viribus Archiepiscopum Gebhardum defendant: sed etiam Catholicos ordines in Germania maximè obligatos esse, vt ad eiusdem propugnationem accedant, siue æquitatem rei, siue incommoda, quæ à pontifice, siue emolumenta, quæ à Gebhardi instituto in Germaniam redundare possint, ob o-

los

COMMENTATIO.

los collocauerint. Nam etiam si relictis Romanis sacris vxorem duxerit: tamen fas non est, vt idcirco pontifex eum de statu deturbet, cum id & Catholicæ Religionis præceptis, & naturæ principijs, & Germanorum legibus aduersetur: deinde Imperatoris maiestatem, Episcoporum & principum dignitatem, & omnium ordinum totius Germaniæ incolumitatem euertati: contra vero Imperij Germanici decus maximè augeri possit, si pontificis insidijs ab omnibus ordinibus magno & constanti animo resistatur. At non decet, vt qui Catholici sunt à pontificis Romani sententia discrepent. Fateor hoc illud esse, quod maximè Episcopos & cæteros ordines Catholicos in Germania cōturbet, vt etiam illa probent, quæ rebus minimè conducant. Tanta vis est præuæ opinionis, si illa animos hominum semel occupauerit, vt ad talia amplectenda multos impellat, quæ cum extremo istorum exitio coniungantur.

At si quis attentè secum animo reputauerit, quid & pietatis & sanctitatis & æquitatis ratio postulet, videbit sæpè incidere huiusmodi tempora, quibus rectissimè Catholici etiam præcorū sacrorum obseruantissimi, pontificis Romani conatibus obuiam eant.

Nec vnquam maiores aliter iudicarunt, cū non adeò densa caligine mentes obductæ fuerunt, vt non existerent fortissimi atque prudentissimi viri, qui pro Imperij maiestate, & decore, & Germaniæ salute atque libertate, tanquam pro aris ac focis, aduersus pontificum Romanorum molitiones dimicarent. Quod si hi tantum sacris occupati, externarū rerum curam abiecerint, maximum nefas extitisset, tam sanctum & innocuum genus hominum lacerare. Posteaquam verò sensim Pontifices cœpère amplissimas regiones occupare, regnā sibi acquirere: Imperatores, Reges, & principes inter se committere, ex illorum disidijs sua commoda quærere: necessitate quadam adducti sunt etiam sanctissimi viri, modum aliquem istius statuere obseruantix, qua pontifices prosequerentur. Equidem aliud est Imperij, aliud sacrorum administratio: illud Cæsarum est, hoc Episcoporum: Imperij vero administratio ad vniuersam Christianam Reipub. pertinet, quæ vtrinque & religionem & Iusticiam complectitur.

Quamobrem & Religionis sacerdotes, vt sunt Episcopi: & iusticiæ sacerdotes, vt sunt Reges & Principes, Imperatori subiecti sunt tanquam capiti Christianæ Reipub. à quo communis salus deriuatur. Non itaque rectè & Imperator & pontifex tanquam duo mem-

brainter se comparantur: sed quoniam Imperator vniuersæ Christianæ Reipub. præest, & religionem Episcopi, iusticiam Principes curant; optimè quidem Romanus pontifex tanquam Episcopus cū Episcopo comparatur: sed non rectè Pontifex Imperatori, membrum capiti, adæquatur, multo minus anteponitur.

Hos verò gradus Pontifex cōturbauit, & ad Monarchiam aditum sibi muniuit, & Imperatoris summum illud omnia temperandi ius, ad se transtulit: vt demum vtrunque, tum sacra, tum prophana suo arbitrio moderaretur. Et medius fidius vniuersam Christianæ Reipub. consensionem Pontifices sustulerunt, vbi primum eos cepit ambitio, vt etiam cum Imperatoribus de summa dignitate contenderent. Hic fons est omnium perturbationum, omnium calamitatum, omnium bellorum ciuiliū: quæ non tantum nostris temporibus, sed tot seculis Christianam Rempub. miserrimè affixerunt. Tolle hanc intollerabilem Pontificum ambitionem, tolle hanc impiam cupiditatem, nihil vsquam restabit dissidiorum. Hæc enim sponte cessabunt, sponte tanquam flammæ non iactatæ morientur. Quare Catholici, exorta aliqua controuersia, diligenter attendant, num de Religione, an verò de sua Monarchia pōtifex laboret: quod si animaduernerint, specie Religionis idagi, vt potentiam non rectè acquisite retineat, vel etiam augeat, nō temerè huic assentientur: sed illius infatiabili cupiditati atque libidini Christianæ Reipublicæ totiusq; Germaniæ incolumitatē tranquillitatemq; anteponent.

Videmus Italos pontificijs sacris publicè deditissimos esse: verum si pontifex alicuius Reipublicæ iura imminuere conaretur, non id ferendum esse existimarent. Nam Veneti, licet caussa Religionis pontifici nullum bellum moueant: tamen si vel patriarchatus Aquileiensis, vel alterius cuiusdam Ecclesiasticæ mādandæ ius ad se transferre ijs inuitis animum induxerit, nō verebuntur illius vim suis viribus propulsare.

Florentini olim in grauissimo bello, quod cū Pontifice Gregorio XI. gerebant, sacerdotēs, qui metu fulminis Vaticani sacra peragere nō audebant, eò adduxerunt, vt munus suum in omnibus templis ritè obirent: eoque hoc assecuti sunt, ne ciuium animis in diuersas partes distractis, ipsius Reipub. vires inter ipsa arma debilitarentur. Animaduertebat prudentissimi viri, quando Reipub. dignitas ageretur, non debere se aliqua superstitione duci, vt ius suum aduersus pontificem nō defenderent, aut Dei cultum ab eo impediri pos-

se crederent. Nihil ego de Galliæ Regibus dicam: qui licet Catholicæ Religionis deditissimi essent: tamen nunquā æquo animo passi sunt, vt obducto Religionis velo, Pontifices illorum iura imminuerent: Nihil de prisicis nostris Imperatoribus referam, cū ista notiora sint, quàm vt hoc loco commemorari debeant.

Hi nostræ ætatis Cæsares, inuictissimus & fortissimus Carolus V. sanctissimus Ferdinandus, prudētissimus Maximilianus, in diuersis suis actionibus ostēderunt fas nō esse, vt semper Romanorū Pontificum cupiditati morem gererent: cū & Carolus cum Pontificibus bellā constanti animo gesserit, & Ferdinandus & Maximilianus summas cum ijs controuersias habuerint. Quid verò de eo, qui modò rebus præest, inuictissimo Imperatore Rudolpho dicam? vidi huius Legatos Romæ, illustri fortiss. Principem Flacchium, Ordinis Iohannitarum in Germania summum Magistrum, & Hieronymum Tunnerum, ipsius Imperatoris Consiliarum, exquisitæ doctrine, magnæ prudentiæ, præclaræ fidei atque integritatis virum: eram cum illis in iisdem ædibus. Nam ad Cardinalem Madrutium, quem honoris gratia nomino, Principem atq; herum meum omni genere maximarum virtutum excellentissimum diuerterat, qui eos pro sua consuetudine magnificè excipiebat, & splendidè tractabat, fermè totam ætatem nobiscum degebat: cuius morē hæc caussa erat: Pontifex cupiebat ab Imperatore sibi obedientiam præstari. Ita enim consuetudine receptum esse contendebat. Legati, plus quàm in mandatis habebant, facere recusabant: Mandata autem erant huiusmodi, vt Pontifici obsequium vel reuerentiam, Ecclesiæ verò obedientiam pollicerentur. Missæ sunt ad Imperatorem hac de re literæ: Interim acriter pugnandum fuit Tunnero cum Cardinalibus, qui, vt eum in suam sententiam adducerent, vehementer laborabant, sed is nihil commouebatur. Tandem vsque ab Imperatore obtineri posset, vt ab ea forma verborum discederet, quam optimi & laudatissimi Cæsares Ferdinandus auus & Maximilianus pater secuti erant, fecit, quod iussum fuit, & in publico Cardinalium confessu, Pontifici excelso loco sedenti obsequium, Ecclesiæ verò obedientiam promittebat: Et in tota ista actione non tantum doctrinam & prudentiam, sed mirificam quoq; animi cōstantiam declarabat. Visa est hæc multis eo tempore in vrberidicula contentio, cū hæc ipsa obsequij, & obedientiæ vocabula non ita multum discreparent. Sed Pontifex optimè intelligebat, quantum sæpè paruis

DE CAUSA COLONIENSI

in rebus momenti esset, qui tantoperè de isto obedientiæ vocabulo nitebatur. In hac causâ præstantissimus Imperator Rodolphus statim initio ostendit, se obligatum nõ esse, vt Pontifici subdito suo, obedientiam præstaret, quam sibi ab eo deberi intelligeret: & præclara fundamenta jecit, vt paulatim imperij decus, in integrum restitueretur. Quid enim magis exoptari debet, nisi vt Pontifices desinant Imperatoribus præscribere, quid agere oporteat, & in omnibus rebus expectent, quid amplissimus Germanici Imperij Senatus decernat: id si fecerint, vicissim Imperatores eos obsequio colent, hoc est, vt Episcopos Lateranenses venerabuntur. Ad quam formam vbi omnia reuocata erunt, non amplius tot fluctibus atq; procellis Christianum populum iactari videbimus.

Quare si noster inuictissimus Imperator Rodolphus non veritus est huic pontifici Gregorio XIII. refragari, cum ea sibi tribui peteret, quæ minimè tribuenda erant: & cum maiores illius, fortissimus Carolus V. cum Pontificibus bella gesserit, & sanctissimus Ferdinandus, & prudentissimus Maximilianus illorum conatibus sæpè obuiam jerint: cum id fecerint cæteri Austriacæ familiæ laudatissimi Imperatores, in eo quoque constantiam & prudentiam suam declararint: cum Henrici, cum Friderici, cum cæteri maxima bella contra eos mouerint: cum idem de regibus Galliæ constet, constet de Italiis, & de Italarum sapientissimis, & Catholicæ religioni deditissimis populis Venetis, & Florentinis: num quisquam in Germania Catholicorum Episcoporum, & principum atq; cæterorum Catholicorum ordinum hoc tempore in hac causâ omnium maxima, qua totius Germaniæ tranquillitas, atque incolumitas continetur, dubitabit Pontificis Romani impijs conatibus se opponere, & contra illius insidias Trucesium defendere? Num verò pontifex de religione sollicitus est, & non id agit, vt rursus in Germania summum Imperium in Cæsarem, in Electores, & Principes & Ciuitates, sibi constituat? Quod si de religione agit, quid opus est armis? cur non amplissimi Senatus Germanici decretum expectat? equidem religionis termini non benè vi & armis proferuntur. Non enim vlla vnquam gens tam effera, & tam immanis fuit, quæ non rerum sacrarum cultum ad summi Numinis benignitatem reuocaret. Hoc enim omnibus innatum, inpressum atque insculptum est, humana ab homine, diuina non nisi à solo Deo proficisci. Quocirca omnes gentes atque nationes semper existimarunt, minimè fieri oportere, vt

COMMENTATIO.

re, vt vi & armis religiones disseminarentur. In qua sententiâ & Græcos, & Romanos fuisse accepimus. Neq; tamen magna admiratione dignum est, si hi, qui & prudētissimi & humanissimi extiterunt, naturæ leges incredibili studio obseruarūt, cum etiam Assyrij, & Medij, & Persæ, quos Græci Barbaros appellabant, eandem rationem secutifuerint: & nos finitimam gentem Turcicam nõ modò vt Barbaram, sed etiam vt crudelem & impiam detestemur: non tamè ad eum dementiæ gradum peruenit, vt hac in re naturæ principia conuelleret. Etsi enim Turcæ à Persis de religione dissentiant: tamen non nisi de Imperio inter se contendunt.

Quod verò omnes gentes & nationes, & olim intellexerunt, & nunc quoque hac nostra ætate exploratissimum habent, ferro ad religionem animos hominum non informari, solus Pontifex ignoraret? ego me herculè tantam incitiæ notam huic non inuram: agam illius causam: Apertè dico, quod cæteri sciunt, eum quoque scire, & eò melius, quantò exploratius esse necesse est, quod rerum tractandarum vsu toties cognouit. Quid ergo sibi vult? nihil, nisi quod cæteri omnes, qui ferro rem repetunt, & regnum petunt, & vadunt solida vi. Nam vt illi, sic quoque Pontifex de suo imperio laborat. Et quamuis Catholicis Imperatoribus, & regibus, & Principibus persuadet, futurum, vt de statu deturbentur, nisi Catholicæ religionis propugnationem suscipiant: tamen id neq; religionis causa facit, neque vt benè Imperatoribus, & regibus, & Principibus consulat, sed vt eorum armis bonos opprimat, quò facilius postea in ipsos imperium exerceat. Equidem Iudæos neque Vulcano consecrat, neque vrbe expellit. Quæ huius rei causa est, cum tantopere in Euangelicos sæuiat? num Iudæi hæretici non sunt? aut si sunt, num Euangelici Iudæis deteriores existunt? sanè ita Pontifex statuit, nec immeritò. Nam Iudæi, etiam si Christum DEVM, & salutis nostræ authorem esse negent: tamen Pontificem suum Principem agnoscunt: sed Euangelici Imperium Pontificis abijciunt, licet in Christo vero Deo & homine, omnis vitæ beatæ spem positam habeant. Non itaque tanti est, Christum contumelia afficere, quanti illud est à Pontificis Romani Imperio desciscere. Neque Archiepiscopus Pontificem offendisset, etiam si Iudæorum sacra amplexus esset, vel, si quid his sacris magis impium est: modò id occultasset, & illius Imperio obtemperasset. Libenter etiam huic, more Constantinopolitano, tot vxores & concubinas

DE CAUSA COLONIENSI

binas concessisset, quot potuisset alere, modo in officio mansisset, & Pontificem magistratum suum coluisset, & talem magistratum, qui potestate etiam ipsum Imperatorem antecederet, & tanquam Sol in Germania, Imperatori tanquam Lunæ, omnem splendorem impertiretur. Certè eo si animo Archiepiscopus fuisset, etiam si Christianam religionem penitus in dubium vocasset: tamen inter amantissimos filios primum locum tenuisset. At postquam ausus est ostendere, se in Germania vnum tantum summum magistratum venerari, Imperatorem, hunc verè Solem esse, à quo necesse sit, vt etiam Pontifex deinceps lumè accipiat: cum hoc Imperatore, se, & ceteros Electores proximè coniungi, & ad horum auctoritatem alios ordines accedere, qui simul omnes in amplissimo senatu communibus suffragijs ea possint decernere, quibus Imperij vires indies magis corroborentur: doli, & insidiæ pontificum arceantur: dissensiones tollantur: Christianæ Reipublicæ pax, otium, tranquillitas, leges, & iudicia & cetera omnia ornamenta restituantur: ibi pontifex se continere amplius non potuit, quin arma expediret, ne Imperij sui ius in Germania penitus amitteret, sed vt id, quod imminutū esset, reciperaret, & rursus ex animi sententia dominaretur. Non itaque de religione Pontifex sollicitus est, quæ armis minimè propagatur, sed de Imperio suo laborat: & Catholici Archiepiscopi, & Episcopi, & cæteri Catholici ordines tam improvidi erunt, & tam incauti, vt Pontificem iuuent, & Archiepiscopum & electorem Germaniæ deserant: cum ille omnibus viribus nitatur, vt Germaniam subiectam habeat: hic verò magno animo id agat, vt Germaniam seruitute liberet, & veterem honorè imperio reddat, & viam patefaciat, quemadmodum posthac earum rerum instituat deliberatio, ex quibus non tantum in ipsam Germaniam, sed etiam in cæteras prouincias totius Christianæ Reipub. salus & incolumitas, & omnis felicitas re-
dundet.

Neq; verò solum cõsentientibus omnium gentium iudicijs, verum etiam Catholicorum sacrorum institutis repugnat, armis quam religionis causa laceffere. Etenim Christus vitæ beatæ, & omnis sapientiæ fons, Apostolis in mandatis dedit, vt mortales docerent, monitis excitarèt, sanctitate vitæ, & laudabilium actionum constantia ad cupiditatem rerum diuinarum inflammarent. Nulla autem præcepta extant de ferendis bellis, de vi & armis, quibus homines cogentur: nulla etiam de Ecclesiasticis præfecturis, digni-
tatibus,

COMMENTATIO.

tatibus, & honoribus: vt ijs, qui Romana sacra coluissent, ornarentur: qui reliquissent, spoliarentur. Imò hoc modo Catholicæ religionis vniuersa doctrina sustollitur. Quid enim de prouidètia Dei, & æterno illius decreto existimabimus, si Pontifex armis in beatorum numerum mortales aggregare poterit: vbi porrò erit gratia, & benignitas, qua mentis nostræ assensio excitatur, si id Pontifex in sua potestate habeat? quod erit nostræ iustitiæ firmamentum, si ea, non diuinæ erga nos voluntatis constantia, sed Pontificis incerto Marte nitatur? quomodo fidem, & spem & charitatem tuebimur, si ea omnia à rebus externis pendeant? quid fiet Sacramentis, quibus pietas nostra corroboratur, si id melius armis efficitur? Denique vim cuiquam religionis causa facere, nihil aliud est, quam religionem è medio tollere. Quod cum Pontifex, velut religionis summus Interpres, non ignoret: tamen Archiepiscopum, quod à Romanis sacris discesserit, exturbandum esse censet: & sciens omnium sacrorum fundamenta labefactari mavult, quam nõ Imperium in alios obtinere. Quò adigit mortales immensa dominandi libido? quis vero Catholicorū non ab hac impia cupiditate abhorreat? quis non factum detestetur? præsertim cum simul eam quoq; legem tollat, quæ sola hætenus totius Germaniæ tranquillitatem atque incolumitatem conseruauit. Ideo enim saluberrima illa de pace religionis sanctio lata est, ut vis & arma cessarent: ne, si in nosmet ipsos mutuo sauiremus, communi patriæ vastitatem atq; interitum machinaremur. Quæ si non extaret, tamen, quia ipsius ratio naturæ impressa atque infixæ est, meritò ad eam omnium harum controuersiarum iudicia, tanquam ad normam, reuocaremus.

Num verò, posteaquam necessario tempore iam pridem constituta est, eam eripi patiemur, vt omni æquitate sublata, mutuis odijs atque dissidijs ad arma concitati, communi exitio Romani Pontificis Monarchiam stabiliamus? Et hoc Catholici probabunt, & auream bullam in ore habebunt, & ita loquentur, atque si eodem loco rursus essent omnia, quo olim fuerunt? an nõ perspicuum est, commutato Reipublicæ statu, non ex ijs legibus, quæ extiterunt, sed ex ijs, quæ vigent, de rebus pronuntiarì oportere? habebat Pontifex apud seculum prius sui Imperij quoddam ius: postquam verò hæc aurea Religionis sanctio, quasi diuinitus Cælo lapsa, fluctuantem Reipublicam rursus in tuto collocauit, Pontificis summa potestas ad Imperij Senatum translata est, qui solus potest de Germanorum

controuersijs decernere, ea, quæ Reipub. in primis salutaria esse iudicabuntur. Hic nihil loci Pontifex habet. Num hoc est quod dolet? num idcirco arma indueda sunt, vt lex, Pontificis imperio adeo infesta, euertatur? num omnibus viribus incumbendum erit, vt arctissima præclarissimi muneris societas, quæ Imperatori cum Electoribus, & cæteris ordinibus intercedit, penitus labefactetur? & ideo potissimum labefactetur, vt Pontifex suã illam præscam in Germania monarchiam recuperet? quid verò huic nobiscum rei est? cur per eum quieti esse non possumus? num sollicitus est de mentibus, & animabus Euangelicorum, ne pereant? ô salutis nostræ amatissimum Pontificem, qui beatitudinẽ non posse consistere existimet, nisi Electores & Principes suis possessionibus vi eiiciantur. Deponat sanè hanc nimiam curam, nec se tanto operè affligat, non se mace-ret earum mètium, atq; animarũ causa, quæ iam pridẽ sibimetipsis, prospexerunt neq; cupiunt, vt sua gratia tantum laboris exantletur.

Num verò Catholicorũ patrociniũ suscipit? at non opus est. Habent Imperatorẽ, & Imperij Senatũ, cuius patrociniũ facilè defendentur. Deinde Euangelici nulla iniuria Catholicos afficiũt, & Catholicici Euangelicos nõ laceffent, modò Pontifex nulla odia accendat. Legis enim, quã habemus, ea vis est, vt & Catholicici Euangelicos, & Euangelici Catholicos fratrũ loco ducãt: Et etiam si certis opinio-nibus inter se dissideant, ne tamen vlla voluptatũ atque animorum diffensione conflictentur. Hæc quidem lex, quod æquum est, omnibus tribuit, nec aliud vult, nisi vt quod vni rectum est, alteri quoque rectum existimetur. Tantam iustitiæ æquitatem si nos Germani nõ adhiberemus, rectè faceret Pontifex, si ad eam colendam omnium animos excitaret: cum verò in eã nostra spõte propendeamus, quid opus est, vt nos è medio quasi cursu reuocet, & ad odia & arma accendat? num Pontifex ferre non potest, vt Catholicici Euangelicos tanquam fratres colant? At Mahometes Christianos fratrũ loco haberi voluit. Pontifex, Mahomete homine barbaro immanior, prohibebit, ne Christiani Christianos fraterno amore prosequantur? at sunt hæretici. fateor, si id hæreticum esse vult, eos singulari virtute præditos esse, qui singularia quædam doctrinæ capita obseruauerint: quæ licet à Catholicorũ sacris discrepare videantur: tamèn quandoquidem vnà cum Catholicis in vnus Christi benevolentia acquiescunt: meritò quidem Catholicici eos, vt Germanos, hoc est, vt fratres amplectuntur: donec aut illi, horum doctrinã melius percipiant

vel hi, illorum sententiã rectius intelligant. Ita, vel omnes erimus aliquãdo Catholici, & Põtifex Imperij sui maiestati in Germania recu-perabit: vel omnes erimus Euangelici, & Põtifex quoq; pro sua singulari prudẽtia maiori parti assetietur, & viuemus cũ bono compagno, vt optimi socij: & quicquid odij intercessit, ex animo delebimus.

Qua ergo de causa Põtifex in Archiepiscopum impressionem facit, & tam plenam æquitatis, & pietatis legem conuellit? Num hæc ad Ecclesiasticos non pertinet? Pontifex equidẽ Catholicos in Germania eò adduxit, vt hoc ipsum in Comitij laborant: sed Euangelici nunquam id comprobarunt. Ita vnus partis sententiã cõmunis decreti loco haberi non potest. Neque vlla probabilis ratio est, vt legem Ecclesiasticis eripiamus. Quod si causa, propter quam lex lata est, ad Ecclesiasticos pertinet: an non etiam lex pertinebit? quare igitur lex sancita fuit? certè vt publica tranquillitas restitueretur. Cũ enim nõnulli ijs sacris, quæ à maioribus accepissent, multa accessisse existimassent, quæ tanquã humana à rebus diuinis piè seiungerentur: non veriti sunt rem aggredi, præsertim cũ multa, vt id facerent, cohortarentur. Hinc orta est dissensio.

Nam cũ illi simul quoq; Pontificis Imperium tanquam alienum à Christi institutis abiecissent: ea re Põtifex mirum in modum conturbatus est. Qui verò in Germania erant, in duas partes discesserunt: Alij præscã sacra, vt à maioribus acceperãt, retinenda esse iudicarunt, licet Pontificis intolerabilem potentiam nõ minus quàm cæteri detestaretur: Alij verò & hanc infringebant, & quæ præterea vitiosa censerent antiquabant. Illi Catholicici: hi Euangelici appellati sunt: Non quòd hi quoq; se Catholicos dici non vellent, aut quòd illi ab Euangelica doctrina abhorreret: sed quia illi Catholicũ iudicarunt, quòd maiorũ suorum temporibus extitisset, Catholicici nomen retinuerunt: Hi, quia ad Euangelicæ doctrinæ normam sua instituta potissimum se reuocare dicerent, ex ea quoque re nomen acceperunt. Pontifex, qui æquo animo forsã tulisset, etiam si omnia sacra abrogassent, modò illud de suo Imperio caput integrum reliquissent, nactus occasionem, vt ius suum defenderet, eos, qui Romana sacra retinebant, in Euangelicos concitabat, ad hanc opinionum diffensionem occulta Principum odia accendebat. Natum est bellum, in quo victoria à Catholicorum partibus stetit. Sed postea ex huius belli reliquijs, maximum incendium coortum est, quo sanè conflagrassemus, nisi prudentissimus & patriæ

amantissimus Imperator Ferdinandus, tanto malo saluberrimum remedium adhibuisset: quod cum in libertate situm esset, ut quis posset impunè vel Catholicis, vel Evangelicis sacris adhærescere, ea libertas lege permessa est, ut Germaniæ otium restitueretur. An itaque hoc ad Ecclesiasticos non pertinet? num hos excludemus, ut iterum Germania perturbetur? At maiores legem promulgarunt, ut bellum è medio tollerent: nos legis beneficio Ecclesiasticos priuabimus, ut bellum moueatur? Si Principes & reliqui ordines Germaniæ Pontificijs castris excefferunt, cum nulla lex extaret, posteaquam extat, Ecclesiastici id facere non poterunt? Num verò necessitas solum legē extorsit, æquitas verò non suavit? minimè. quod enim necessitas postulabat, id quoque ut fieret, æquitatis ratio in primis flagitabat. Etsi enim publica tranquillitas, & incolumitas totius Germaniæ hortabatur Imperatorem, & cæteros ordines, ut legem ferrent: tamen neque Imperator, neque Catholici Electores & Episcopi, & Principes, ad eam constituendam etiam summo periculo proposito compelli potuissent, nisi ut ita fieret, æquum & iustum, & literis sacris consentaneum esse existimassent. Videbant enim religionis sanctitatem, non nisi à diuina benignitate proficisci. Ideo statuebant rectum non esse, si vel vi, vel armis homines ad Religionis cultum amplectendum adigeretur. Perspexerant, nec acerbissimis tormentis, nec crudelissimis flammis, quas Pontifex adhibuisset, quicquam profici, quò minus quisque eum Religionis cultum tueretur, quem verum esse sibi persuasisset. Idcirco, quod tranquillitatis causa facere oportebat, id tantò libentius faciebant, cum id ipsum quoque omnium animis insita ratio, & literarum sacrarum manifestas, & sapientissimorum Theologorum autoritas, & experientia testis hortaretur.

Quod itaque necessitas iussit, æquitas hortata est, id cur in Ecclesiasticis locum habere non volumus? Num honestum est, permisso Religionis cultu de honoribus & dignitatibus contendere? num dignitatem Religionis potiore esse ducimus? nihil sanè erit turpinus: num honorum illecebris eos ad Catholicæ Religionis sacra amplectenda inuitabimus? ea quoque re nihil foedius. Non enim vlla pietas est, quæ honorum cupiditate ostenditur, sed pietatis impia simulatio: neque præclare admodum de sua religione existimat, qui illius assensionem præmijs excitari posse arbitratur.

Ea verò Germaniæ ratio est, & is rerum status, ut nulli professionem

Evangelicæ Religionis damno esse oporteat. An verò damnum non est, dignitatibus & honoribus priuari? imò damnum tantò maius est, quantò grauius esse oportet, quod cum summa ignominia coniungitur. Non enim ciuis est Republicæ, cui ad honores via præcluditur: vel si ciuis est, infamem esse necesse est: & Pontifex tot principum, & Comitum, & Baronum, & Equitum, & Ciuium liberos, tum exules, tum infames esse pronuntiabit? & isti ignominiam æquo animo ferent, neque vindicabunt? Sed interim quæ cæteri ciues, tributa pendent? cum æquum sit, ut qui eadem onera sustinent, etiam iisdem commodis perfruantur.

Num vero Lex de religione, lex erit, nisi otium Germaniæ conferuet? quomodo autè præstabit, si vnam partem ad dignitates euehat, alteram ignominia afficiat? hac enim ratione inimicitiarum, & dissidiorum & bellorum ciuiliū semina vndiq; sparguntur, non tolluntur. Nam si tanto perè placet exturbare Coloniensem, quia Evangelicus est: quid si altera pars exturbet Moguntinum, quia Catholicus est: exturbet Treuirensem, exturbet cæteros: num hoc quoque placeret? minimè. Non enim æquum est, ut Catholicus Archiepiscopus expellatur. Neque sanè vlla poterit esse tranquillitas, si non in pari causa, vtriusque partis eadem sit conditio. Quod si Pontifex tantum Catholicis ad Ecclesiasticas præfecturas aditum esse velit, quid fieret, si nemo amplius in Germania Pontificiam religionem coleret, sed omnes se ad Evangelicos conferrent? quoniam Germani commigrarent? Pontifex enim nouas colonias mitteret hominum Catholicorum, qui Ecclesiasticos principatus occuparent, & ij non ferret subditos Evangelicos, nec hos dignos iudicaret, quos vlla alia terra sustentaret. Omnes itaque nauibus in altum Oceanum auctos submergerent, ita Germani paulatim Germaniam amitterent. Quæ cum ridicula sint, meritò etiam talia videri debent, ex quibus ista consequuntur.

Siue itaque necessitatem rei, siue æquitatem intueamur, vtrunque ostendit, Evangelicæ religionis causa Ecclesiasticam præfecturam nemini eripi oportere: quod ipsum quoque altera lex confirmat, quæ de publica pace lata est, & legem de religione perspicue interpretatur.

Nam cum nullam causam, quæcunque sit, tanti momenti velit esse, ut ob eam quis arma contra alterum moueat: certè etiam religionis causa id fieri prohibet: & non minus Ecclesiasticos, quam

ceteros ordines complectitur. Non ego de hac replura dicerem, sed tamen quia nonnulla contra afferri solent, ne quis in ijs aliquid ponderis esse existimet, paucis, quam illa inania sint, exponam: ut eò magis Catholici sibi à Pontificijs infidijs cauendum esse intelligant. Iuramentum inquit, quod Archiepiscopus collegio dedit, Religionis sanctioni derogat: aut itaque præstet, quæ iurauit, aut Archiepiscopatum deponat. Mihi verò placet conditio. Quæ enim esset societas mortalium, si non promissorum constantia, iuramentorumq; fides seruaretur. Neq; sanè Germanorum est fidem fallere, quorum autem illud quasi propriū sit, & Vngarorum ad Vernam clades testatur: & Bohemis nō deest, quod de hac re conquerantur. Quis verò iussit, ut iuramenta tanquā machinæ ad omnium Germanorū legem euertendam adhiberentur? num absq; alterius partis consensu iuramentorū formæ confici potuerunt? præterea, fas ne est religionem iuramentis stabilire? si vera est religio: quid opus est iuramentis? si falsa, rursus quid iuramentis opus est? cum quisque vera perse amplectatur, nemo autem falsis, iuramentorum causa adherescat.

Porrò, religio munus diuinum est: iuramentorum autem ratio inuenta est earum rerum causa, quæ humanis viribus subiectæ sunt. Non itaque consentaneum est, ut ad res diuinas stabilendas adiungantur: vel si eò quoq; transferre placet, non plus exigent, nisi quantum humanæ vires patiuntur.

Iuramentum itaque professionis fidei, quod Pontifex in Germaniam introduxit: aut solūmodo fidem cuiusq; explorat, & rectè iurat, qui id iurat, quod sentit: aut etiam cōstantiam requirit, & non plus obligat, nisi quantum illius, qui iurat in potestaté cadit. Equidem iuramenti ea vis non est, ut quis in posterum, quod sentit, non sentiat, & quod credit, non credat. Non enim religio ad iuramentum, sed iuramentum ad religionem reuocatur: cum nemo credat, quia iurauit: sed ideo quisque iuret, quia credat.

Quare si eueniat, ut se falsis & impijs sacris adherescere penitus animo statutum habeat: non poterit sanè vir bonus adduci, ut in ijs perseueret, etiamsi mille iuramentis se obligauisset. At Catholica religio vera est? ita sanè videtur. Sed Euangelicus eam falsam esse statuit: rectène, id ego nō disputo: nisi quòd fieri non possit, ut quæ falsa esse credat, ijs tanquam veris assentiatur. Iuris consulti aiunt, quod quisque ex animi sui sententia iuret, & licet veræ causæ natura forsitan alia sit: tamen id eum iurare, quod credit, & existimat.

Quare

Quare si hoc ipsum amplius non credit, iuramenti ratio minimè eum astringit, ut quod non credit, tamen credat: quando quidem id tale est, ut fieri non possit. Idcirco iuramentum nihil eiusmodi requirit. Quocirca immeritò Archiepiscopus coarguitur. Nam iurauit eo tempore, cum adhuc persuasum haberet ea vera esse, quæ ista iuramenti forma comprehendebantur. At postquam ea falsa videri cœpissent, non potuit adduci, ut quæ falsa iudicasset, ea tanquam vera comprobaret: Ideo minimè dissimulauit, sed ingenue præ se tulit: alterū ab omni fuco alieni pectoris indicium est: alterum animum magnum, & generosum indicat: cum id ipsum quod sentit, nullius vel incomodi, vel periculi metu deterritus, aperte profiteatur. Quod verò iuramentum vult, ut in Catholica religionis studio subditos contineat: nec in eo violati iurifurandi vestigium apparet. Nam clausula adiuncta est, quantum possit. Recordor amplissimum & excellentissimum Cardinalem Comensem, quem honoris gratia nomino, cum certum negocium apud illum tractarem, & huius iuramenti difficultates, quod ad subditos, afferrem: clausulam illam monstrasse, ut ostenderet, non plus requiri, quam rectè fieri possit. Quod itaque Cardinales Romæ non faciunt, ut plus exigant, quam iuramenti ratio, & natura velit: id Catholici in Germania à quoquam flagitant.

Archiepiscopus, cum Romanis sacris fidem haberet, in eorum obseruantia subditos confirmauit, quantum potuit: ubi verò non amplius assentiretur, non potuit quoque subditis ea commendare, à quibus ipse abhorreret: sed oportebat, ut suo exemplo ad Euangelica sacra eos inuitaret, quemadmodum antea suo exemplo ad Catholica sacra inflammauerat. Interea tamen hoc præstat Euangelicus Catholicis, quod Catholicus Euangelicis præstabat, ne assentiendi libertatē impediatur. Quare igitur Archiepiscopus ad vllam conditionem præstadam adigitur, qui contra conditionē nihil molitus fuerit & iuramentū integrū seruauerit: cum non plus iurauit, quam possit: nec minus quā possit, præstiterit. Et tamē nō desunt, qui perjurij mentionē faciant: cum interim Pontifex nō aliā ob causam eū cupiat expellere, nisi quòd adduci nō possit, ut illud perjurium committat. Nam si Catholicū se esse diceret, etiāsi alia sacra animo cōprobaret, Pontifex maximè acquiesceret. Quid verò hoc aliud esset, quā scientem fallere? in quo vera perjurij ratio inest. Sed cum Archiepiscopus ab eo abhorreat, arma in illū cōcitantur. Ita planè res ipsa indicat.

DE CAUSA COLONIENSI

indicat, ab Archiepiscopo iuramentum non violari, dum quod non amplius credit, ab eo discedit: sed tunc demum iuramentum eum violaturum esse, si Pontifici obtemperaret, & emolumenti gratia sciens falleret, & quod sentiret, minimè profiteretur. Quod si itaque periurium est, non facere id, quod Archiepiscopus facit: certè necesse est, ut in eo, quod facit, dictorum factorumque constantia maximè eluceat. Quid verò iniquius cuiquam potest accidere, quàm si idcirco, quod periurium fugiat, periurij coarguatur.

Eadem ratio est voti, quò castitas promittitur. Non enim plus obligat, nisi quantū cuiusq; vires sinūt. Anniti quidem debet is, qui vouit, ut primum illum gradū castitatis assequatur, ubi verò eò accedere non potest, saltem id operam dabit, ut in secūdo gradu pedem figat. Primus autem gradus castitatis est, omni puellarum, ac foeminarum complexu penitus abstinere, quid dico abstinere? imò nec cogitare hac de re debet, modò summam perfectionem velit assequi: quæ in solos languidos, & vietos Pontifices, & decrepitos capucinos cadit. Alter gradus castitatis est matrimonium: legitima maris & Fæminæ coniunctio, ideo instituta, ut soboles generetur, quæ & DEVM laudet, & hominum commodis inferuiat. Archiepiscopus, licet ad primum gradum non potuerit aspirare, tamen laudandus est, quòd vxore ducta alterum gradum obtinuerit. Neque tantum Euangelici ita sentiunt, Ecclesiasticos posse cōiugia celebrare: sed etiam Catholici, qui à sophistica abhorrēt, fateantur necesse est, quòd hæc Apostoli Pauli autoritate, & primæ Ecclesiæ testimonio comprobentur: & quidem in Germania principio cōsuetudine recepta fuerunt, & annaliū monumentis proditum est, maximas huius rei gratia contentiones à Catholicis sacerdotibus susceptas fuisse multo antè, quàm vnquam religionis mutatio instituta fuerit. Et ne quid de Græcis dicam, in Hispania diui Iacobi, cæterorumque ordinum religiosi milites, cum in initio votis astricti essent, ne vxores ducerent, postea votis soluti, matrimonia contraxerunt.

Omnis itaq; hæc ratio, non à diuino sed ab humano iure oritur: quod tale est, ut eadem conditione, qua statutum est, etiam abrogetur. Catholici hoc non inficiantur: tantum contendunt æquum esse, ne quis Ecclesiasticorum suo Marte nuptias celebret, antequam Romani Pontificis autoritas accesserit. Sed hoc rectè Catholicus catholico, non autem rectè catholicus Euangelico dixerit. Nam cum is Pontificia sacra penitus reliquerit, non amplius
quicquam

COMMENTATIO.

quicquam pensi habet, quid Pōtifex de his rebus vel iubeat, vel prohibeat, sed ad id solum attendit, quid suæ religionis instituta postulent.

Neque verò benè sentiunt, qui Episcoporum nuptijs, Ecclesiastici ordinis statum labefactari dicunt. Non enim Ecclesiastici ordinis dignitas in eo sita est, ut quis vxore careat, sed ut careat libidine, careat ambitione, careat avaritia, colat virtutem, pietatem, mansuetudinem, & humanitatem, & exerceat cætera charitatis officia, quibus Christiani animi potissimum inter se deuinciuntur: quæ licet ab omnibus requirantur, tamen maximè Ecclesiasticos decent, cum non aliam ob causam eorum ordo institutus sit, nisi ut suo exemplo reliquos mortales à vitijs deterreant, & ad virtutem exhortentur. Quod etiam alijs benè constitutis rebus publ. nullum incommodum attulit, ex eo Christiana Respublica nihil detrimenti capiet. Quondam Romani Consules, & Senatores amplissima habebant sacerdotia: erant Pontifices, Augures, Flamines, & in ipsis bellis sacra peragebant, & tamen matrimonijs fruebantur, & prolis educationem suæ Reipub. saluberrimam esse iudicabant. Cur itaque nos tantoperè metuimus, ne huiusmodi coniugijs publicus status euertatur. Num hac ratione fiet, ut Ecclesiasticæ præfecturæ alienentur, & ad hæredes transeant? ita quidem dicunt: sed hoc quod dicunt, necessariò non sequitur. Facile enim ne id accadat, caueri potest: nec quicquid tam solutum erit, quod non certis legum vinculis demum astringatur. At istis legibus non parebunt. malè me herculè fecerint, si non pareant, & meritò quādo id accidet, plectuntur. Sed iam antequam horum aliquid factum fuerit, quæ causa est, ut quenquam accusamus?

Equidem Archiepiscopus, etiam si velit, tamen, quod tantoperè metuunt, ad id faciendum nullas facultates habebit: nisi & collegium, & reliqui quorum interest, assentiantur. Quòd itaq; ab eo fieri non potest, cur illius accusatur, antequam vllum inditium extet: & cum in singulos dies longè diuersam suæ voluntatis testificationem præbeat? Oportet enim, ut totius collegij maxima consensione, huiusmodi leges condantur, quibus omnibus istis vel alienandi vel succedendi vijs occurratur. Sed principes rem suam agent. Sit fanè: non tamen laudabuntur, si quid agent, cuius non possint rationem reddere: nec accusari debent, antequam exploratum sit, quo consilio rem aliquam fecerint: & minimè rectum est, si quid initio com-

DE CAUSA COLONIENSI

missum fuit, cum omnia noua acciderent, nec satis adhuc intelligi posset, quemadmodum res bene constitueretur, ut istarum actionum inuidiam in hanc causam transferamus. At, Salentinus, quem honoris gratia nomino, Archiepiscopatu decessit. Recte sane fecit, & optimi viri officio functus est. Cur non itaque idem Trucesius facit? Alia ratio est, & quidem vterque laudabiliter egit: Salentinus, qui vxoris causa Archiepiscopatum pratermisit: & Trucesius, qui vxorem cum Archiepiscopatu coniunxit. Nam Salentinus iuramenti fidem fregisset, si vxore ducta Archiepiscopatum tamen gubernasset. Trucesius, etiam si vxore ducta Archiepiscopatum administraret, iuramenti tamen fidem minimè frangit: quando quidem alter Romanę Ecclesię institutis fidem adhibet: alter Euangelicę religionis præceptis obtemperat. Iam qui credit fas non esse, ut Ecclesiasticus ducta vxore Archiepiscopatum administraret, & hoc ipsum quoque iurat: is si aliter facit, iusiurandum violat, quãdo quidem sciens fallit. Qui verò id quidem iurat, sed ad aliam postea notitiam peruenit, ut hoc non solum fas esse credat, verum etiam nefas, si aliter fiat ab eo, qui abstinentiæ donum non habeat: & hoc ipsum quod credit, etiam facit: non solum iusiurandum non violat, sed iusiurandi fidem maximè tuetur: cum non plus iurarit, nisi quantum possit: & quod possit, minimè alicuius emolumentum causa dissimulandum esse putet. Ut itaque Salentinus Archiepiscopatum deponendo integritatem præstitit: Ita Trucesius Archiepiscopatum retinendo non minorem fidei, atque constantiæ laudem assequitur. Quod verò & pontificis insidias cauet: & pericula sibi proposita contemnit: & vim illatam forti & magno animo propulsat: & communis libertatis causam defendit: & patria decora, & ornamenta strenuè tuetur: id mediis fidius tale est, quod omnibus seculis prædicari debeat. Quod si virtus, etiam in hoste laudanda est: multò magis Catholici in homine Germano, tam singularem, generosi animi magnitudinem celebrabunt. Quid itaque opus est ut mentio fiat ab aduersarijs stipulationum, conuentionum, pactionum, transactionum. Num Archiepiscopus iura, & beneficia, & immunitates vel Capituli vel subditorum imminuit? nihil planè huiusmodi quisquam demonstrat. Quare omnis iste verborum strepitus non aliò refertur, nisi ad iuramentum professionis fidei, & ad votum castitatis. Vtrumque autem saluum & integrum esse ostendimus, & ita saluum, & integrum, ut si Archiepiscopus id faceret, quod Pontifex requirit, tunc demum

COMMENTATIO.

demum iuramentum professionis fidei, & votum castitatis maximè infringeret. Quare si neutrum impedit, quò minus Archiepiscopus, vel ad Euangelica sacra se adiungat, vel vxorem ducat: iniquum est, quod Pontifex agit, neque laudari possunt, ea, quæ certi Capitulares instinctu Pontificis aduersus suum Principem moluntur.

Et si enim ius Electionis habeant: tamen ita habent, ne eo aduersus suum magistratum illegitimo modo vtantur. Nam aliud est Archiepiscopum eligere, quando nullus existit, aliud quãdo superstes prouinciam non deposuit. Illud ius electionis certum & expeditum est, & multitudo suffragiorum victoriam assequitur. Hic verò cauendum est magnoperè, ne illud ius temerè usurpatum, in crimen contumaciæ, atque rebellionis conuertatur. Nam etiam si vniuersum collegium suo Archiepiscopo resisteret: tamen iudice opus foret, qui prius causam disceptaret, antequam ad alium cooptandum conuenirent: iam verò præcipui ex collegis in officio perseuerant, reliqui descuerunt: & hos Archiepiscopus ut contumaces & rebelles accusat: & qui in officio manent, de iisdem conqueruntur: Ideo multò magis decuisset iudicem huc prius auditum, antequam de alio in consilium iuissent.

Neque verò consentaneum est, ut quibus Archiepiscopi & Electoris constituendi facultas sit, ij quoque remouendi absolutum ius habeant: cum ad designandum, collegij suffragia sufficient: ad remouendum, parum valeant, nisi etiam aliorum autoritas accesserit. Nam qui designatus est, cum initio collega esset, postea fit magistratus: qui non nisi Cæsarem superiorem agnoscit, & certo vinculo cum cæteris Electoribus deuincitur: & cui non tantum Capitulum, sed etiam subditi vniuersæ istius regionis sacramento fidelitatis obstricti sunt: Ita ad eligendum solius Collegij, & quidem maioris partis suffragia satis ponderis habent: ad remouendum non tantum collegij, sed & Imperatoris, & Electorum Imperij, & subditorum, maximè Comitum & Baronum, & equestris ordinis cõsensus requiritur.

At Pontifex supremus Iudex est, qui Trucesium priuandum esse existimauit. Hoc quidem præclare diceretur, si res eodem statu esset, quo olim fuit. Verum sancita lege pacificationis, ius Pontificis in Germania eò vsque sublatum est, donec rursus vnus religionis studio consociemur: Nam si Pontificiæ religionis consensio exorietur, Põtifex rursus in Germania Imperator erit: sin verò Euangelicę religionis consensio efflorescet, excluso bono Pontifice,

DE CAUSA COLONIENSI

noster Imperator, vñà cum amplissimo Senatu summum Imperium assequitur: Interea Pontifex exorta cōtrouersia, iudex minimè erit, cum pars sit eorum, qui litigant. Sed demus, quòd priuandi ius habeat: tamen illius terminos vltèrius prorogare nō potest, quàm rerum sacrarum fines monstrant. Nihil itaque aliud aget, nisi vt Archiepiscopo sacris interdicit: id autem quanti æstimet, ex eo patet, quòd sua sponte ab ijs sacris discesserit: quid autem hoc ad principatum, cuius supremum ius penes Cæsarem est, & Imperij Senatuum: vt nihil ratum habere oporteat, nisi quod illi communi consilio determinarint.

Sed Pontificis sententiam etiam Cæsar probauit: verum est, probauit vt Catholicus, & vt Catholicus monuit, vt huic obtemperaretur: Neque hoc in Imperatore longè optimo reprehendi debet, sed potius laudari, quòd suæ religioni faueat, vt malit Romanorum sacrorum cultorem Archiepiscopum existere, quàm eum, qui ab his sacris discesserit: quemadmodum rursus idem in Euangelicis Electoribus, & principibus, & cæteris ordinibus maximo perè prædicandum est, si gaudeant Archiepiscopum ad illorum sacra se aggregasse, cuius autoritate & prudentia res Euangelicorum indies magis stabiliantur. Natura enim hoc affert, vt quisque in eos maxime propendeat, cum quibus eiusdem religionis societas intercedit. Nec ego is sum, qui cupiat Catholicis persuadere, vt Archiepiscopum collaudent, quòd ad Euangelicos se contulerit: hoc enim tali modo fieri non potest: cum quisque sua sacra alterius sacris anteponat. Idcirco mihi propositum non est, de hac re, vel in hanc vel in illam partem differere: tantum ita statuo: licet Catholicorum & Euangelicorum de Christiana religione discrepantes opiniones, & sententiæ existant: tamen æquum esse, vt cum Germani sint, de religione quidem inter se placidè disceptent, & id quod maxime verum est, exquirant: attamen de Imperij dignitate, atque maiestate amplificanda idem sentiant, idem velint, idem optent.

Non igitur malè Imperator, qui vt Catholicus, Pontificis sententiam probauit: qui monuerit Trucesium, vt mallet alteri provinciam tradere, quàm eam sibi retinere: qui etiam reliquos Electores & principes hortatus sit, vt in eo sibi assentirentur: hæc enim omnia Catholici Imperatoris officia sunt: quemadmodum contra Euangelicos Electores in primis decuit, quòd Trucesij patrocinium in se receperint, quod institutum illius collaudarint, quod voluntatem
suam

COMMENTATIO.

suam in eo defendendo apertè ostenderit: & quemadmodum Imperator suo facto maximam laudem constantiæ, atque pietatis assecutus est: ita maximam quoque laudem constantiæ, atque pietatis suo facto Euangelici Electores sibi pepererunt. Non enim existimamus vnamquamque partem suis deditam esse non oportere: imò id quoque magnoperè prædicamus: sed vi & armis Archiepiscopum de possessione à Pontifice deturbari, id iniquum esse dicimus. Quocirca neq; Imperator id probat, neque Euangelici Electores assentiuntur. Nam Imperator mandauit hæcenus, vt vtraque pars arma deponeret: & Euangelici Electores idem censuerunt, vt armis depositis omnis cōtrouersia amplissimi Senatus decreto componeretur. Non igitur Imperator vilam sententiam de hac causa pronunciauit, neque absque alterius partis consensu pronunciare potuit. Et quamuis Ernesti Bauari optimi sanè, & multis virtutibus ornatisissimi Principis causæ faueat, tanquam Catholicus: tamen armis rem geri noluit, & vbi animaduernerit pontificis institutum eò tendere, vt religionis specie Germaniam in seruitutem adducat, & rursus summum Imperium acquirat: proculdubio laudatissimi, sanctissimi & prudentissimi aui sui Imperatoris Ferdinandi exemplo ea statuet, non quæ Pontificijs rebus accommodata sint, sed quæ concordia & Germanici Imperij incolumitati, dignitati, atque amplitudini in primis conducere videbuntur.

Quare si neq; pōtifex sancita lege pacificationis, Iudex esse potest, neque Imperator vim fieri velit, & tamen Pontifex Archiepiscopum armis de possessione deturbandum esse censeat: nōne rectè Catholici hoc factum detestabuntur, & vñà cum Euangelicis Archiepiscopum defendent? Etenim quoties de sacris iure disceptatur, vnaqueque pars suis auxilio esse debet, quantum res finit: sed vbi ad arma ventum est, & vis inferitur, vtriusque partis coniunctis copijs defendendus est is, qui armis læditur. Id si Germani fecerint, quemadmodum vt faciant, obligati sunt: aduersus omnium hostium insidias, atque impetus mundi, non solum id assequentur, vt patriæ incolumitatem conseruent, sed etiam vt Imperij dignitatem atque amplitudinem indies magis augeant.

ALTERA PARS DE IN-
COMMODIS QUAE IN GER-
MANIAM REDVNDABVNT,
nisi occurratur.

OSTENDI, QUANDO PONTIFICES SIM-
ulatione Catholicæ Religionis de Regni sui po-
tentia laborant, Catholicos Electores, Episcopos,
Principes & cæteros ordines rectissimè facere, si il-
lius cupiditati non solum non obtemperent, sed et-
iam omnibus modis obsistat: deinde exposui, quàm
in hac Coloniensi causa manifestum atque perspicuum sit, non de
sacris, sed suo Imperio Pontificem laborare: cum bellum cuiquam
religionis causa facere, & omnium nationum & populorum iudi-
ciji, & Catholicorum sacrorum decretis, & Germanorum legibus
in primis aduersetur: In quibus singulis non religionis ardor, sed
Imperij cupiditas maximè appareat: & quia de iuramento, de voto
castitatis, & matrimonio nonnulla contra afferri solent: de his quo-
que ea dixi, ex quibus facilè intelligi possit, quàm non rectè harum
rerum gratia Archiepiscopus coarguatur: & quàm iniuste nonnul-
li Capitulares Pontificis impulsu magistratui suo rebellent: cum
neque Pontifex postquam lex de religione promulgata est, ius ul-
lum in Germania amplius habeat: neque Imperator vim fieri ve-
lit: neque de ipsa causa pronuntiauerit: neque absque cæterorum
ordinum consensu quicquam determinare potuerit: quæ omnia ad
æquitatem causæ pertinent.

Reliquum est, ut de incommodis videamus, quæ ex his Ponti-
ficijs actionibus in amantissimam patriam redundabunt: nisi Catho-
lici vnà cum Euangelicis à Coloniensi Archiepiscopo crudelissimos
Romani Pontificis impetus propulsent.

Quid verò id est, Imperij Principem, & quidem Electorem ar-
mis de possessione expellere? qui hoc se posse ostendit, an non pro-
fitetur se Imperatorem esse: cum hoc sibi arroget, in quo Imperato-
ris & amplissimi Senatus maiestas potissimum cernitur? quid tur-
pius, quid foedius, quid insolètius vnquam auditum fuit, quàm ex-
ternum hominem, hominem sacerdotem, & talem sacerdotem, qui
iure diuino & humano Imperatori & amplissimo Imperij Senatui
subiectus

COMMENTATIO.

subiectus est, tantos sibi spiritus sumere, vt ab huius corpore præ-
cipuum membrum auellendum esse existimet? Quis vnquam audi-
uit, aut vidit, aut legendis veterum monumentis cognouit, vllam
Remp. extitisse, quæ tantam immanitatem æquis animis toleraue-
rit? an adhuc sani sumus in Germania: qui, quantum in ea re vitij in-
sit, nondum perspiciamus? Quis verò deinceps impedit, ne iisdem
machinis, quibus Archiepiscopum modo lacepsit, ipsum Imperato-
rem aliquando aggrediatur? Equidem tanta similitudo est, vt ne-
quidem lac lacti similius esse possit. Nam vt Archiepiscopatus digni-
tatem à se ortam esse dicit: ita maiestatem Imperij à se ad Germa-
nos translata esse affirmat: & vt sibi acceptum ferri vult, quòd col-
legium ius Electionis habeat: ita principum Electorum ius à se cõ-
stitutum esse gloriatur. Sed quid de hac cognatione loquor, cum
notum sit, quid olim acciderit? Quare si his principijs nemo obsi-
stat: me herculè nostros Imperatores eadem libertate excipiet, atq;
nunc Archiepiscopum tractat: Maximè si erit eius generis seculum,
vt boni & religiosi Electores Pontificis fulmina metuant. Equidem
confido DEVM magis propitium Germaniæ fore, quàm vt animos
nostros tanta caligine offundi sinat, vt iterum Pontifici, ad tantam
dementiam aditus pateat: tamen in tempore prouidendum est, ne
minus cauti in tãtas calamitates denuò nostra sponte prolabamur.
Nam qui Archiepiscopum vno Pontificis nuncio, & vna literarum
significatione depellendum, & alium constituendum esse putat, ad
tam crudelem tyrannidem viam munit. Non enim planè ignotum
est, quomodo Pontificis iura acquirantur. Quod semel obtinuit,
id semper fieri oportere statuit: & quod in vno succedit, hoc ad om-
nes pertinet. Conscendente eo mulum, fortè frenum aliquis Impe-
rator declarandæ obseruantia causa tenuit: Illud in Codicem cæ-
remoniarum relatum est: Omnes Imperatores frenum teneant ne-
cesse est. Alius stapedam apprehendit: in Codicem relatum est. Po-
stulatur ab omnibus Imperatoribus, vt Pontifice descendente, sta-
pedam apprehendat. Alius oblongam togæ caudam, cum sacris in-
teresset, manu subleuauit: iterum in Codicem relatum est: omnes Im-
peratores caudam Pontificum subleuent oportet. Neque tantum
de freno & cauda agitur: omnia sibi iura Pontifex his artibus pepe-
rit: Imperatorem conculcauit pedibus: ius se habere putat, vt om-
nes Imperatores pedibus conculcet: filium cõtra patrem armauit,
vt vtrunq; opprimeret: omnes Imperatores & imperatorum filios
se eodem

DE CAUSA COLONIENSI

se eodem modo tractare posse existimat. Huiusmodi nonnulla in atrio, quod Romæ sacello pontificis contiguum est, affabrè depicta sunt, ne istarum turpissimarum actionum memoriam vlla vnquam deleret obliuio. Et hæc satis indicant, quò Pontifices tendant, si nõ in tempore illorum intolerabiles libidines comprimantur.

Quare si Pontifex vi Archiepiscopum expulerit, duobus modis Imperatoris maiestatem violat. Primùm quòd id sibi arrogat, quod solum in Imperatoris, & amplissimi Senatus potestate situm est: deinde quòd sibi ius constituit, quo etiam aduersus Imperatorem vtatur. Sed & Electoribus, & Principibus omnibus istius crudelissimæ seruitutis periculum imminet. Etsi enim Catholici Romana sacra colant: tamen facillè eos aliarum rerum causa possessionibus eijceret. Neque verò Evangelici Imperatores & Principes existimare poterunt, hæc nihil ad se pertinere, etiamsi numero Ecclesiasticorum non recenseantur. Etenim si æquo animo ferrent Pontificem sensim lentis, & tacitis gradibus irrepere, vt tantum virium recolligeret, quæ antum ad eos laceffendos satis esse putaret, illorum posterius ipsa re sentirent, cuiusmodi similitudinem omnium Principum status, cū Coloniensi causa haberet. Proh. DEVM immortalem, quàm speciosa, quàm splendida in medium adduceret: quàm præclare de aurea bulla differeret, & de Catholicis & Romanis sacris, quibus tanquam fundamento omnes Electoratus, & principatus vniuersæ Germaniæ niterentur. Quid non Imperatori manderet? quid non regibus? quid non omnibus Catholicis Archiepiscopis, Episcopis & Principibus, vt istos hæreticos tanquam pestiferos totius Christianæ Reipublicæ hostes radicatus exterminaret? Quid de cæteris ordinibus loquar? ad Comites, & Barones, ad equites, ad ciues istarum rerum calamitas permaneret. Nam Catholicorum filij, qui ad Ecclesiasticum vitæ genus animum adiungerent, in istas plagas omnes inciderent, qui verò Evangelici existerent, eodem crimine, quo reliqui condemnarentur.

Non mihi præclara exempla deessent, quæ paucis his annis contigerunt, quibus vberimè ostenderem, quantum sibi iuris in Germania Pontifex vsurpet: sed quia etiam alia nonnulla implicata sunt, quorum non libenter mentionem facio, ista reticenda erunt. Illud constat Catholicis Episcopis. Non igitur hæc tam ad eos, quibus ista euenerunt, quàm ad totius Germaniæ amplitudinem, otium, & quietem, ad omnium ordinum & Catholicorum & Evangelicorum incolumita-

COMMENTATIO.

incolumitatem, & salutem, & vniuscuiusque familiam, domum, coniugem, liberos, omnesque fortunas pertinet. Quid enim tandem aliud futurum est, nisi vt manibus & pedibus colligati, & Romam abstracti acerbissimis cruciatibus dilanemur. Nam hoc quoque factum esse, inficias ire non possumus: quæ omnia propter certas causas non refero, sed relinquo tacitis cogitationibus illorum, qui hæc explorata habent: cæteri verò coniecturam facient exijs, quæ modo diximus, quid nobis expectandum sit, maximè si etiam peiora, & crudeliora restent, quæ non commemoramus.

Neque spes est, si iterum in casses redigamur, mitiorem nobis pontificem fore, quàm olim fuit. Imò tantò durior erit, quantò maioribus & arctioribus vinculis opus esse iudicabit, ne iterum in causam libertatis ingrediamur: & vt vehementius laborant, qui postquam morbo liberati videbantur, denuò in eum cadunt: ita nos qui acerbissimæ seruitutis iugum depulsum esse credebamus, vbi sub illud pedetentim reducemur, longè maiorem, quàm vnquam antea miseriarum atque calamitatum molem sustinebimus. Idcirco nonnunquam conturbor animo, quoties video plerosque adeò securos esse, vt nihil horum metendum esse putent: hi iudicium ex eo faciunt, quòd non amplius tam diuersa per Germaniam indulgentiarum vectigalia exercentur: quam abstinentiam perpetuam fore sibi persuadent: nec animaduertunt id fieri non aliter, atque si quis vno anno agros non colat, vt in sequentibus annis fructus tantò vberiores & cumulatiores ferant. Equidem quod nos modò non soluimus, id posterius duplo pendent, nisi caueamus.

Neque verò Pontificem tantoperè reprehendo, quòd his artibus vtatur, cùm res tam benè succedat. Ego, si Pontifex essem, & non ita magnis sumptibus imperium possem constituere, eandem occasionem vrgerem, præsertim si gentem adeò piam & religiosam depræhenderem: quæ se circumueniri & ludibrio haberi æquo animo pateretur: imò quæ tantò maiore me honore afficeret, quantò grauioribus eam oneribus in officio continerem.

Principio nos principum vxores mulceremus, quare nihil potest esse fructuosius. Sunt enim natura religiosa: & si accedat socius aliquis Iesu, tanquam magister pietatis atque mansuetudinis, facillè in quamcunque sententiam adducerentur: his mitteremus nonnunquam dona, sed huiusmodi, quæ nõ magno constarent, vt agnos DEI, & rosaria: quibus pro dignitate cuiusque certas indulgentias

DE CAUSA COLONIENSI

adiungeremus, earumq; vim atque potestatem in primis commendaremus, vt nostra munera rebus etiam charissimis atque præstantissimis antepo-nerent. Deinde horum operâ anniteremur, vt omnium Principum Catholicorum supremos aulicos cognoscere-
mus, qui nobis fauerent, qui aduersarentur, vt hos in odium adduceremus, illorum erga nos obseruantiam indies magis confirmare-
mus. Præterea ipsos Principes nonnunquam pecunia subleua-
remus, sed parcè: ne fons benignitatis exhauriretur: & frustulati-
m, ne quicquam ex ea re commodi perciperent, & tamen certis inter-
ualis aliquid accipiendo, expectatione maioris subsidij in officio per-
manerent. Ita quicquid nobis placeret, absque vlla difficultate exe-
queremur: vel per aulicos proceres: vel per illustrissimas nostras fi-
lias Principum coniuges: vel per ipsos Principes, cum sua sponte in
nostram causam propenderent: & hos quidem assuefaceremus, vt
in omnibus rebus à nobis consilium peterent. Nihil sanè rebus no-
stris aptius foret. Nam ea præscriberemus, quæ nobis haud incom-
moda acciderent, & hæreticis extirpandis prouinciarum admini-
strationem ad nostrum arbitrium reuocaremus. Præterea mittere-
mus, qui omnibus Comitij imperij deliberationibus, & actioni-
bus se miscerent, & quicquid arcani esset, ad nos perscriberent: vt si
quid conduceret, citius perfici curaremus: si quid obesset in tempo-
re impediremus: ne quid, quod illorum rebus maximè accommo-
datum esset, determinarent.

Principio apostolicæ sedis statum maximè affixerunt literarum
studia: cum è Græcia in Italiam commigrarent homines variarum
artium disciplinis exculi, qui Italorum animos ad prisca sapientiæ,
& elegantis doctrinæ cupiditatem inflammarent, quod malû etiam
in ipsam Germaniam permanauit. Antea in Academijs & Gym-
nasijs viuebant huiusmodi Philosophi & Theologi, qui omnem Phi-
losophiæ & Theologiæ scientiam in minutissimos articulos, & qua-
si atomos quosdam Democraticos comminuerunt, & quamuis Ari-
stotelem nunquam seriò inspexissent: tamen ijs, ex subtilium magi-
strorum commentarijs, tot textus, tot quæstiones, tot problemata,
tot veritates, tot maximæ, tot distinctiones, conclusiones, corolla-
ria suppetebant, vt nunquam deesset, quo suorum auditorum aures
indies circumsonarent: Eandem rationem in Theologia explanan-
da sequebantur. hæc studia Romanæ Curie accommodatissima erant.
Nihil enim magis sedis Apostolicæ amplitudinem conseruat, quam
densa.

COMMENTATIO.

densa caligine obducta Sophistice, morû & virtutum & ciuiliu re-
rum ignorantio: veterum exemplorum, omnisq; antiquitatis obli-
uio: contrà autem solida Philosophiæ & veritatis inuestigatio, & ho-
nestatis, & politicæ doctrinæ scientia, & veterum annalium, & mo-
numentorum cognitio maximè aduersantur. Et hoc eò magis, si &
oratores, & poetæ accefferint, qui his omnibus lumè quoddam in-
ferant.

Etenim his artibus Germani exculi instrumenta sibi compa-
rarunt, quibus pontificio regno vastitatem molirentur. Nam vbi
cœperunt repetere memoriam priscorum temporum, & istius mo-
narchiæ initia, & progressus, totamque formam animo contempla-
ri: nihil tam firmum, nihil tam munitum fuit, quod non suis machi-
nis expugnandum esse ducerent. Hæc itaque è medio tolleremus,
vt nostri Imperij suauitate re&ius perfrueremur. Ne verò consilium
animaduerti posset, hæreseos extinguendæ causa ista fieri promul-
garemus, & nostris Iesu socijs omnium Academiarum administra-
tionem, ius atque arbitrium committeremus: sic, dum literarum
interitus animò destinatus esset, literas nos Apostolica benignita-
te fouere sibi vulgus persuaderet.

Nam huiusmodi artificio vtendum esset, vt aliquid præclare
conficeretur. Etenim Iesuitæ in suam gregem pellicerent, quot-
quot excellenti ingenio præditi essent iuuenes: eosq; à veris sapien-
tiæ studijs ad quæstionum suarû articulos & culicum passus, ad ma-
terialitates & idenditates, & actus & potentialitates, fundametalita-
tates, quidditates, entitates, realitates, rationabilitates, & Angeli-
cas, seraphicas, & subtiles formalitates traducerent, reliquos verò
literatos homines ad arbitrium suum vocarent: cum nemo philo-
sophiæ scientia eruditus videri posset, vel ad honores emergere, cui
non socij nostri, doctrinæ, atq; Romanæ pietatis testimonium præ-
buisent. Ita dum hi gratia atque autoritate victi tacerent, & illi ara-
nearum telas considerarent, nihil planè detrimenti à studijs profi-
cisceretur: & nos paulatim artes nobis infestas è medio tolleremus.
Ad hanc rem per Germaniam Gymnasia constitueremus, quæ no-
bis duplicem fructum afferrent. Nam & Germani à teneris huius-
modi opinionibus imbuerentur, quæ ad regni nostri dignitatem
in primis pertinerent: & simul efficeremus, vt tantò magis crederet,
nos benè erga illos animatos esse, qui eorum studijs tam liberaliter
sumptus suppeditaremus. Non enim parum est infructuosum, si

DE CAUSA COLONIENSI

nos istius nationis amantissimos atque studiosissimos esse simularemus: cum facilius homines amicitiae nomine in casses pelliceantur.

Sunt autem hoc tempore multi in Iesuitarum societate, qui optimarum literarum disciplinis animum non mediocriter excolerunt, neque tamen omnes istius ordinis praeceptis eam doctrinam affecuti sunt: verum ab illis initio tincti, postea delectati otio, se ad illos aggregarunt: quorum auctoritate, etiam ceteri, licet adeo periti non sint, vulgo tamen amplissimae scientiae famam atque opinionem, de se concitarunt: & horum nonnulli ita grauius incedunt, atque caelum humeris suis sustentarent: quae licet partim, vt iniqua tacite agnosceremus, partim vt inepta in sinu rideremus: tamen quia nobis valde conducere, Apostolicae nostrae auctoritatis robur libenter ijs impartiremur. Nam qui excellunt, eorum modo opera contra haereticos vteremur: alij in Gymnasijs docerent: alij libros cuderent: alij ad reges & Principes accederent, vt foedera conciliarent: quemadmodum facit Possuinus, cuius opera Gregorius XIII. Regem Sueciae ad obedientiam sedis Apostolicae studuit reducere: cuius opera inter Poloniae Regem & Magnum Moscouiae Ducem pacem firmavit: cuius opera etiam alia molitus est, & indices adhuc nonnulla molitur, quorum optimum euetum fore sperat: de quibus tamen omnibus, ego aliud quiddam spero. Huius itaque Possuini studium, consilium & solertiam nobis quoque in grauiorum rerum tractatione applicaremus: alij ad id apti forent, vt se in omnes aulas insinuarent: reliquae multitudinis officium esset, vt ad omnia altaria sacrificia peragerent, & vt in eorum sinum foeminae sua arcana depromerent: & vt in eorum sinum foeminae uorum simulachra, eleganti habitu vestirent: & maxime beatam virginem tanquam Romanam, vel Venetam, vel Neapolitanam Aulicam exornaret: comedias agerent: muliercularum vel vertigine, vel stultitia, vel infania, vel malitia correptarum demones & furias eijcerent: miracula ederent: peregrinarentur, Principum actiones specularerent: noua consilia meditarentur. Qui ad ista idonei non essent, ijs Patres alia committerent, quae rebus illorum domesticis utilitatem afferrent. Hac itaque ratione conaremur Platonicae atque Aristotelicae sapientiae usum verum rursus occultare, Ethicarum virtutum & politicae disciplinae studia restringere: historiarum & antiquitatis memoriam delere: eloquentiae vires, imperio nostro infestissimas,

COMMENTATIO.

infestissimas infringere, veterum Poetarum cantus rodentes: saepe vero molliculas aures delinientes comprimere.

Dehinc in eo nostra pastoralis cura euigilaret, vt pedetentim libri veteres, quotquot nostro tempore in lucem excitati sunt, rursus abolerentur. Maxime vero placeret ius civile antiquari, & illius loco ius nostrum Canonicum statui: ea tamen conditione, vt singuli in omnibus controuersijs nostram declarationem expectarent. Porro lectione Bibliorum omnes prohiberemus, exceptis paucis, qui nostris utilitatibus, spe praemiorum adducti, libenter inferuerent: qui decreto non starent, sacrificijs interdiceremus. Quid enim magis aduersari posset rebus nostris, quam si & vulgus sacerdotum, & populus monumenta Apostolorum inspiceret, & Christi praecepta cum nostris praeceptis atque institutis compararet: magnos ex eorum tumultus exoriri necesse esset. Non enim omnes intelligunt, non capiunt mysteria, non ad sensum tropologicum, analogicum, & allegoricum attendunt, neque vident modo longe esse alia tempora, quam olim fuerunt, cum Apostoli ista scriberent: & tamen inepti homines Pontificem in ordinem redigere volunt, & praesentem rerum statum Apostolorum doctrina metiri: quod cum minime conueniat, rectissime omnes a meditatione librorum sacrorum arceremus: & sane pulcherrimum foret, Bibliorum Codicem nusquam nisi Romae extare: vt eod tanquam ad oraculum vel ad libros Sybillinos confugerent omnes prouinciae, quoties de religione controuersia exoriretur. Quod ipsum nostri successores praclare efficerent, modo his vestigijs deinceps insisterent: de quorum tamen egregia voluntate minime dubitaremus. Artem vero typographicam, quae has calamitates in primis auxit, vndique profligaremus, & in hoc incumberemus vt concionis habendae potestate omnes priuarentur. Etenim ijs ad seditionem populum inflammari constat: si quando tribuni plebis existunt, qui ista facultate abutuntur, vt nonnullis in locis experti sumus: neque tamen statim hanc rem aggredieremur.

Nam hoc tempore id fieri non potest, quo necesse foret, vt nostras conciones aduersariorum concionibus opponeremus. Ideo Iesuitas & caeteros hortaremur, vt in istis ciuitatibus, vbi etiam aduersarij degunt, omnia sua ita temperarent, vt vulgus eadem, quae ab Euangelicis proferri solent, ab ipsis quoque dici arbitraretur: nec attingerent illa, quae plane tanquam impia & falsa repudiarent: sed ijs insisterent, quae aliquo modo vtriusque partis communia essent:

DE CAUSA COLONIENSI

reliqua post arbuſta interim laterent. Nam de Dei prouidentia, de ſingulari illius erga genus humanū beneficētia, de libertate mentis noſtræ, quæ nulla ſit niſi Deus eam excitet, & ſuo ſpiritu accendat: de Chriſti ſanguine & merito: & gratia, à quibus omnia proficiſcantur: de fide, quòd charitatis, & omnium noſtrorum laudabiliū operum atque actiōum fundamentum & principium & radix ſit: de iuſtitia noſtra, quæ in ſolo Chriſto poſita eſt, & ab eo ſolo manat: tam noſtri poſſent uerba facere, quàm aduerſarij: quæ ſi oratione illuſtrarentur, populus tandem non intelligeret, qua in re diſcreparent: cū hi non minus Euangelicam doctrinam in medium afferrent, atque ij, qui ſe ſolos, iſta profiteri gloriarentur. Hinc adeò multi iniuriam nobis fieri ſtatuereſt, & tantò citius ad gremium matris Eccleſiæ reuenterentur. Denique vniuerſam religionem ad cæremonias, & externos ritus, ad ſimulachrorū cultum, ad roſarij globulos, ad ſacras peregrinationes, ad uotiuas tabellas, ad indulgentias, ad reliquias lactis Mariæ, ad braccam Iofephi, & penem Aſini reuocaremus, ut ijs animi impliciti, conciones minimè deſiderarent. Ut autem hæc planè ſuccederent, Catholicorum regum & Principū concordiam tam diu ſtabileremus, donec iſta hæreticorū peſtis exterminata eſſet: deinde rurfus illos inter ſe concitari expeteremus.

Et quia Rex Daniæ Germanici ſanguinis eſt, & ſacri Germanici Imperij Princeps, cuius animi magnitudinem, regiam magnificentiam, conſtantiã, fidem, & cum grauitate ſociatã admirabilè humanitatem in primis celebrat: qui multorum annorū grauiffimum bellum iuuenis admodum fortiter geſſit: & in eo ipſo multa didicit, quorum ſcientia illi in alijs bellis maximo uſui eſſe poſſet: & de quo credibile eſt eum cogitare, quæ tanto Rege digna ſint, ut patriæ ſuæ Germaniæ præſidio ſit: omnibus modis annitendum eſſet, ut huic quoque impedimenta quædam obijcerentur, quo commodius hoc ipſum quod animo deſtinatum haberemus, conficeretur.

Quod uerò ad Regem Sueciæ, maximis uirtutibus excellentiſſimum attinet: licet eum Poſſeuinus adducere non potuerit, ut ſe in gremium Romanæ Eccleſiæ reciperet: tamen oportunum nobis eſſet illius amicitiam retinere: ut etiam tanti regni opes aliquo modo noſtris uſilitatibus inferuirent. Atque ex ipſa Moſcouia auxilia accerferemus, ubi res ita poſtulare uideretur. Nec enim in ea parum præſidij collocaremus, quando quidem homines barbari, & noſtrorum antiū imperiti, libenter nobis gratificarētur, qui in pace concilianda noſtram autoritatem cognouiſſent. Quod

COMMENTATIO.

Quod ſiam Venetam Remp. ſi cæteros Italiae Principes cum his coniungeremus: ſi Catholicis principibus in Germania perſuaderemus, habere illos, quo nitantur, modo forti, & conſtanti animo hæreticos illos, qui ſe Euangelicos uocant, inuaderent: an non illi undique à Catholicis regibus, atque Principibus, quaſi obſidione cincti facilè opprimerentur? Cui inſtituto maximè conduceret, quòd hoc tempore Euangelici in duas partes diſtracti ſunt. Hortaremur enim noſtros Catholicos Principes, ut vnã partem ſibi adiungerent, quòd commodius alteram opprimerent: ea uerò oppreſſa, rurfus in illam, cum qua ſe prius coniunxiſſent, impetum facerēt. Ita omnes Euangelicos radicitus extirpari neceſſe eſſet: cū præſertim illorum præcones hoc tempore inter ſe tam ſtrenuè digladiantur: ut, ſi ſtipendijs eos cõductos haberemus, nauare nobis operam melius non poſſent. Qui dum omnia ſuſum atque deorſum mouerent, aquis turbatis tanto ueriores piſcationem inſtitueremus. Quò etiam maiores animorum diſtractiones exortirentur, neq; Catholici & Euangelici paulatim conſuetudine deuincti, animis coaleſcerent: Kalendarium noſtrum promulgaremus: ita rurfus noua odia accenderentur, & noſtrarū partium ordines magis ſedulò officium facerent. Si uerò Euangelici in hac re Catholicis aſſentirentur, primùm cõſtaret penes quem eſſet ſumma poteſtas Chriſtianæ Reipub. ſi non ab Imperatore, ſed à nobis tanquam à capite iſta promaſſent: deinde etiam ad alia paulatim obtinenda uiam munitam haberemus, cū Germani nondum uideantur animaduertere, quantum cumulus etiam minimarum rerum acceſſione fiat. Nam etiam ſi ſingula tanti momenti non eſſe quis exiſtmet, ut ob id multum laboris capi debeat: tamen coniuncta quantam uim habeant, noſtri regni exemplo poſſemus declarare, quòd ex humili loco ad tantam magnitudinem hac vna ratione peruenit. Neque enim acquieſceremus in Kalendario, ac ſi id ciuile quiddam eſſet, in quo Magiſtratu rectiſſimè obtemperetur: ſed huiuſmodi ciuilia multa proponeremus: denique etiam ſacrorum noſtrorum omnes cæremonias, & vniuerſum pontificatum his innixam tanquam rem ciuilem, inculcaremus.

Et quia non parum in iudicio Camerae ſitum eſt, omnibus modis laboraremus, ut ibi quoque res noſtræ magis ſtabilirentur. Sed in alijs negotijs alia excogitanda eſſent: In hac uerò Coloniënſi cauſa primùm oſtēderemus Imperatori, quantum non modo Catholicæ religio-

religionis, verum etiam Austriacæ familiæ interesset, ne Evangelicorum Electorum suffragia auerentur. Deinde Catholicis Electoribus, Archiepiscopis, Episcopis & principibus, eandem Catholicam religionem commendaremus, ut sedulo prouiderent, ne quid illa detrimenti caperet. Præterea communes amicos subornaremus, qui Evangelicis Electoribus & Principibus persuaderent, nõ agi de religione, potuisse quidem Trucesium ad Evangelicos se aggregare, absque vilo impedimento, modò vxorem non duxisset: In eo vno grauius illum peccasse, quando quidem ea res non tam Catholicis quam Evangelicis Principibus maximum damnum allatura esse videretur: cum familias illorum interire necesse esset, si omnes matrimonia celebrarent: nec suppeterent Ecclesiasticæ dignitates, ad quas liberi, qui non in parentum locum succederent, eueherentur. His quoque in aurem insuffurrarent, metuendum esse magnoperè, ne Coloniensis Augustanæ confessionis doctrinam ostentaret, & tamen perniciosæ, & execrabilis, & detestabilis Calainiorum sectæ ad hæreseret: & quia illi non minore odio, quam Catholici, tam impiam doctrinam prosequerentur: oportere sanè ut coniunctis viribus in communem hostem impressionem facerent. Ita illi, qui maioribus opibus instructi essent, facile ad nostras partes transirent: vel si nostram causam tueri nõ vellent, saltem eam non oppugnarent: quod ad victoriam assequendam satis esse arbitraremur. Hæc omnia etiam apud cæteros ordines locum haberent. Quod si tam diuersis rationibus assequeremur, ut Evangelici Electores & Principes quiescerent: quiescerent cæteri ordines, nonnulli etiam se cum Catholicis cõsociarent: procliuè nobis foret initiò dirum illum Gebhardum deicere: deinde Evangelicos Electores & Principes inter se committere: denique paulatim singulis captis, vniuersos opprimere.

Posteaquam Evangelici tot diuersis modis è medio sublatis essent, restarent non nisi Catholici, quos tot ponderibus urgeremus, tot vinculis confringeremus, tot compedibus deuinciremus, ut nec ipsi intelligerent, quemadmodum sibi ista euenissent, nec vllam amplius libertatis assequendæ cogitationem susciperent: demum res ipsa maturitatè afferret, ut religionis nomine, in tota Christiana republica dominaremus, & regum odia rursus accenderemus: ut, quò plus dissensionum, atque bellorum esset, eò magis nostrum regnum floreret: Et sanè Germaniam ex animi sententia gubernaremus: Imperatores crearemus, & quãdo placeret loco moueremus:

Archiepisco-

Archiepiscopos, Episcopos cæterosque ordines Ecclesiasticos, & prophanos non minus laute acciperemus, decimas exigeremus, beneficiorum mercaturam stabiliremus: regressum concederemus nõ tantum pallio, sed & mitræ, & vittis & singulis ornamentis Episcoporum tributum imponeremus: ex thesauro Ecclesiæ omne genus mercium, & indulgentiarum depromeremus: singula dispensaremus: carnis, butyri, ouorum, vectigalia duplicaremus: populum superstitione duceremus: vniuersos pecunia emungeremus, ageremus, rapere, degluberemus, rueremus, sterneremus, & quacunque ratione fieri posset, nostram illam priscam monarchiam conseruaremus. Illud autem palmarij loco in his omnibus actionibus à nobis duceretur, quòd Evangelicorum favore, & studio, Evangelicos: Imperatoris opera, illorum Imperatorem opprimeremus: & demum nec non alios infimos Catholicos, qui in hanc rem vnà incubuissent, in nostras plagas conijceremus.

Sed fortassis ludere videbor, quòd ut Pontifex, tam magnificè loquar. At certè non ludo. Nam hæc quæ à me commemorata sunt, ad eò præclare à Pontifice administrantur, ut nihil dictum sit, in quo perficiendo non strenuè ab illo indies laboretur. Neque verò ista audiuius aut legimus, aut ex aliorum commèterijs descripsimus, sed experti sumus plurimum, & coram obseruauimus: quomodo autem contra Evangelici se parent, hoc loco dici non est necesse: ne longius à scopo discedere videar: neque est meum referre. Illa, antè quæ diximus, eò spectant, ut Pontifex priscam suam amplitudinè recuperet, quod fieri nõ posse intelligit, nisi Germani in extremam feruitutem prius adducantur. Interea quidem Catholicæ religionis pulcherrimam quandam oculis nostris faciem ostendit: sed non de Catholica religione, verum de sua potentia sollicitus, omnes nos intendit, ut quæ tanquam Vulpes acquisiuit, tanquam Leo retineat. Nam quæ ficta specie sanctitatis occupauit, armis cupit defendere: malletque totam Germaniam incendio conflagrare, quam tantillum de suo iure tam malè parto decedere. Ita ex Apostolico reti arma nascuntur. Quod credo voluisse nonnullos sacerdotes Romæ occultè quibusdam signis ostendere, cum cæteris Ecclesiæ solennitatibus etiam huius rei cæremoniã adiungerent. Nam quotannis in Laterano solenni festo, testudine quæ propè aram est, in qua diui Petri, & Pauli sanctissimorum Apostolorum reliquiæ populo monstrari solent, rete ex lino tenuissimo affabrè contextum suspen-

DE CAUSA COLONIENSI

ditur, quod ubi accensum est flamma exorta, statim cernuntur fulgura, audiuntur tonitrua, fulmina, non aliter atque si praelium committeretur. Hæc autem omnia prorumpunt ex ferreo instrumento cannis distincto, quod reti isto lineo obducebatur. Quid potuit ad pontificum instituta declaranda fieri illustrius? qui paulatim simulatione pietatis in animos Imperatorum, Regum atque Principum influxerunt, ut eos in ordinem redigerent, & his quasi retribus vniuersas prouincias occuparent. Posteaquam verò nonnulli dolum coeperunt agnoscere, & se in libertatem vindicare, non amplius insidiosis illis retribus suis nituntur, sed arma expediunt, quæ ijs occultata fuerunt, & tonitrua, & fulmina, & cædem, & incendia excitant, & vastitatem moliuntur, ut rursus imperij arcem inuadant.

Quare etiam in Italia, & quidem in ipsa vrbe Roma minimè desunt, qui id ipsum, quod aperte non audent dicere: tamen nonnunquam tectè huiusmodi signis indicant: & nostri in Germania boni Catholici nihil mali suspicantur, & priscae religionis amore, atque studio omnia fieri existimant: cum interim Monarchiæ causâ naturæ principia conuellantur: Christianæ doctrinæ fundamenta conquassentur: Germanorum pacis decreta violentur: Imperatoris, Electorum & Principum, & omniū ordinum, & amplitudinis ornamenta & incolumitatis præsidia sustollantur. Quis autem non his maximis damnis atque detrimentis, quæ ad omnium nostrum perniciem tendunt, in primis commoueretur? præsertim cum ex altera parte omnia fausta & felicia nobis portendantur. Etenim Archiepiscopus id vnum laborat, ne præter Imperatorem vllum alium supremum magistratum agnoscat: & is non modò ciuiles, verum etiam Ecclesiasticos Principes subiectos habeat, & recuperet facultatem conferendorum beneficiorum, quibus & de ipso, & de toto Imperio benè meriti remuneretur, & vniuersas Germaniæ vires iam pridem dispersas, arctissimo vinculo inter se cõiungat, & communi animorum consensione ea agat, quibus Imperij decus indies magis atque magis amplificetur.

Vult igitur Archiepiscopus, ut Imperator & re, & nomine, Imperator existat: & ut neruos habeat, quibus pro defensione Imperij vtatur: Et hæc nullius momenti esse existimabimus: & tanta præsidia atque ornamenta Imperij negligemus? Quid à vera Reipublica alienius est, quàm Germaniæ maximam partem quæ est Ecclesiasticorum Principum Romano Pontifici obligatam esse, ut nihil age-

COMMENTATIO.

hæc agere possit, nisi quod huic gratum esse intellexerit? an non ista disunctione simul totius Reipublicæ vires maximè debilitantur? Si monstri simile est, duo capita vnius corporis existere: quis non eum amandum, amplectendum & exosculandum esse putabit, qui ad illius Reipublicæ statum in quo vnum caput præsit, suo exemplo viam munierit? Quid verò magis necessarium, quàm ut sint præmia, quibus fortissimi viri grauissimis laboribus exantlatis tandem recreentur? Quondam Imperatores cum Pontificibus bella gerebant, ut illa beneficentiæ instrumenta, præter fas sibi ablata recuperarent, iam ne is, qui modò rerum habenas moderatur pugnabit, ne eam facultatem accipiat? Quod si Archiepiscopi Coloniensis vestigijs cæteri quoque Episcopi insistent, omne beneficiorum ius sua sponte ad caput redibit, & Pontificius mensis mirifica quadam conuersione, & sanè diuinitus in Cæsareum mensẽ commutabitur.

Habet Rex Hispaniarum in Ecclesiasticis præfecturis amplissimam facultatem, & Galliæ Rex non minore iure vtitur, & Poloniæ quoque Regi non desunt præmia, quæ in suos conferat, solum Imperatorem Pontifex impediuit, ne hac ratione liberalitatis vires suas cõstabiliret. Quod iraq; Pontifex ademit, si Archiepiscopus restituat, & suo exemplo inuitet cæteros, ut idem faciant, num ex cuiusquam hominis actione maior vnquã & vberior fructus redundabit? Equidem his feminibus iactis deinceps pedetentim alia emolumenta, quæ ijs abdita sunt, efflorescēt: ut Germaniæ cõmune consilium, publicum ærarium, & perpetuum exercitum assequatur. Quæ sanè tria hætenus perfecta minimè extiterunt. Non enim commune consilium esse potest, ubi duo supremi magistratus existūt, & vterq; diuersum finem sibi propositum habeat. Nam Imperatoris officium est Germaniæ libertatem tueri, & Imperij dignitatem amplificare: Põtifex suum officium esse putat Germanos in seruitutem adducere, & Imperij amplitudinem labefactare. Cum itaque non minus Põtifici quàm Imperatori Ecclesiastici Principes deuincti sint, & in omnibus Comitiorum deliberationibus multi ad Pontificis voluntatem sententias suas aggregent, quis non ex eo æstimabit, quàm in hoc rerum statu nulla communis consilij ratio possit existere? Sin autem vnus magistratus fuerit, nec ad alium ciuiles Principes cogitationes suas referant, & vnà cum Imperatore amplissimus Senatus certatim contendat, non ut priuatæ familiæ dignitatem, sed ut

DE CAUSA COLONIENSI

Germanici Imperij maiestatem augeant, ibi me hercule communitis consilij lumen vndique apparebit. Quod vt antehac Pontifex impediuit, ita quoque fecit, ne publici ararij certa ratio haberetur. Nam quæ huc inferri oportebat, Romam asportabantur, ex quo postea alia incommoda nata sunt, vt licet priuatim multorum maxime opes essent, publici tamen ararij vtilitatem, quam veteres Romani percipiebant, planè ignorarem.

Si verò Archiepiscopi Coloniensis instituta rectè accommodentur, & omnis ista pecunia, quæ ad urbem mitti solebat, ad publicum ararium deferatur, non quidem in eo adhuc omnis neruorum facultas in erit: sed tamen hæc initia viam aperient, & ad publici ararij verum modum propius accedemus, cuius fructus præstantissimus est, alere perpetuum exercitum, qui non solum Germaniæ fines tueri, sed omnibus regnis, & prouincijs Christianæ Reip. contra externorum hostium impressiones, præsidium afferre possit, quæ neglecta sunt, dum publicè otiosam vitam amamus, & sanctissimi Pontificis bonis dictis nos satis tutos esse arbitramur. Idcirco licet Germania viris, equis, armis, instructissima sit, & gens nostra priuatim militarem disciplinam maximè colat: tamen hæc virtus nimium distracta est, vt nunquam fermè Germanicæ robur coagmentetur, & rarò iustus exercitus conscribatur, qui non paucis mēsis dissipari soleat, cum interim Romani suas legiones perpetuò sustentarent, & quantò plus in eam rem impenderent, tantò magis pecunia abundarent. In quo nos quoque in posterum magis fortunati erimus, modò, quò nos & fata trahunt, & Archiepiscopi Coloniensis instituta vocant, eò alacri animo sequamur. Nam vt duorum capitum, & quidem inæqualium turbulētissimus status, omnium nostrarum calamitatum fons est: ita in vnus supremi Magistratus, cum amplissimo Germaniæ Senatu coniunctione, nostræ felicitatis principium consistit: cum commune consilium, ex communi cōsilio, publicum ararium ex publico arario exercitus exoritur: cuius ea natura est, vt si quis rectè vti nouerit, non tam ab arario exercitus alatur, quam ab exercitu ararium locupletetur.

Hinc ad eò rerum maior amplitudo exoritur, quam vt eam verbis possim assequi. Neque tamen me latet, quam in multorum sermone incuriam ea afferant, quæ ab aliorum sententia non parum discrepare videntur: cum sint certi homines ad eò angusto, atque humili animo, vt omnium rerum spem penitus abiecerint, hi nobis exitum præ-

COMMENTATIO

um prædicunt, Reipub. interitum vaticinantur, famem, pestem, bella in ore habent, barbarorum incurfiones, Turcicum iugum denunciant, etiam ea quæ de fatalibus Imperiorum conuersionibus, à prudentissimis viris memoriæ prodita sunt, huc pertinere arbitrantur. Nam cum tot annos Germani Imperium habuerint, oportere aiunt, vt cursu cōfecto, illius occasus insequatur. Hæc & alia satis cōfidenter: sed tamen ignoscent, si non ad eò procliues sumus, vt ijs statim assentiamur. Etsi enim fortassis non reprehendendum est, quòd tot mala ob oculos ponat, vt mortales à vitijs deterriti pietatem atque virtutem ardentiore studio colant: tamen hoc tempestiuè fieri æquum est, ne fortes viri desperatione rerum fracti, & debilitati languent, & cum opus fuerit pro patriæ dignitate atque incolumitate minus strenuè pugnent.

Quantum enim in vtranque partem ista valeant, præcis monumentis abundè declaratur. Quod verò ad Imperiorum certos & determinatos fines attinet, de ijs rectè veteres differuerunt: at hi non rectè ista nostris temporibus accommodant. Non enim huiusmodi ratio est imperij Germanici vt illius orbem conuersum esse merito existimemus. Nam licet nostri homines multa fortiter omnibus temporibus gesserint: militarem disciplinam maximè exercuerint: non solum foris in Italia, Gallia, Hispania, sed & in Græcia, Asia, Syria arma circumtulerint: vbique virtutis suæ admirationem excitarint: hostibus terrorem incusserint: tamen hæc diuersis temporibus, à diuersis ducibus ita gesta sunt, vt semper quidem Germanorum laus, in pluribus heroibus floreret, rarò autem vniuersi corporis virtus conspiceretur. Etenim vt vetustiora omittam, nostri Cæsares, qui diuersis prouincijs præfuerunt, non ad eò stabilem Reipublicæ formam posteris reliquerunt, quin filij plerunque regnorum diuisione vires imminuerent, & Pontificibus occasionem præberent, vt acquisita indies maiore potentia Germanos impedirent, ne suo Imperio etiam exteris nationes complecterentur.

Quare licet in Christiana Republica Germani præceteris flourerint, & Imperij nomen virtute sua acquisuerint: tamen ea vis superstitionis fuit, vt illa Pontifex innixus nostros homines suis finibus contineret, & sibi in omnes regnum constitueret. Posteaquam verò superstitionis vanitas patefacta est, tyrannidis quoque ædificium, quod ista superstitione fulciebatur, sua mole ruere cœpit. Quæcunque igitur de Imperiorum definitis terminis nonnulli disputant,

DE CAUSA COLONIENSI

ad certum Pontificatum referimus. Huius enim exitus appropinquat, nec fieri potest, quin paucis annis præceps datus maximo fragore collabatur. Et licet se rursus conetur erigere, & quandam etiam huius rei speciem ostendat: tamen id non aliter facit, atque lumen quod priusquam extinguitur, maiorem quam antea splendorem emittit. Quamobrem iam primum Germania ad veram imperij formam accedet, ut multis monumētis veteres consignerunt. Non enim potest interire Pontificia tyrannis, quin Germanorum decus mox efflorescat, & quicquid dignitatis in vniuersa Christiana Republica Pontifices & Cardinales habuerunt, id ad Imperatorem, & ad amplissimum Imperij Senatum transferatur: Non frustra Deus huic genti pulueris tormentarij vsum ostendit, non frustra librorum excudendorum rationem patefecit. Certè & robur illis esse voluit, & cum robore coniungi prudentiam, ne in posterum ferarum more impetu quodam ruerent, sed intelligerent, non solum quemadmodum rectè pugnando terræ occuparentur, verum etiam iuris æquabilitate, humanitate & mansuetudine retinerentur. Non etiam frustra excitauit magnos viros, qui superstitionum claustra rumperent. Etenim ianuam ipsam aperire voluit, qua ad summum Imperij fastigium ingrederemur. Quæ omnia eò pertinent, non ut spem abiciamus, sed ut in dignitate Reipub. constituenda omnem curam, operam, studium atq; industriam ponendam esse existimemus. Quare Principes nostros magno animo esse decet, & nihil quod humile & abiectum sit, cogitare: verùm ea meditari, quæ ad tanti Imperij magnitudinem accommodata esse videantur.

Neq; verò hoc illi alijs rebus posthabebunt, cum nondum omnia ita prostrata sint, ut prisca illa virtus nõ adhuc in Germanorum pectoribus vigeat. Vestrum saltem erit, ò Catholici Episcopi statuere, quid pro defensione communis libertatis aduersus insidias externi sacerdotis agere velitis. Non ego vos cohortabor plurimis, dixi, quæ ad æquitatem huius causæ, quæ ad incommoda, quæ ad æmolumenta pertinerent. An non æquitas rei vos mouebit? an non calamitates maximæ excitabunt, quæ in Germaniam redundaturæ sunt, si Pontifex id, quod molitur, ad optatum exitum perducet? an non inflammabit vos imperij maiestas, quam in primis augeri necesse est, si omnes Trucesij vestigia secuti nullum in Germania quicquam iuris in vos habere, præter Imperatorem, nullum externum sacerdotem vobis superiorem esse agnoscatis.

Quod

COMMENTATIO.

Quod si inanis superstitio, & turpis quæstus, & otij cupiditas, & ignavia plena securitas retardabit, quò minus id quod optimum est possitis eligere, quod de talibus viris minimè suspicari debeo. Sed tamen si quid tale cõtingat, nõne æquum est, ut sint, qui nobilitati Germaniæ consulant, ne equites nostri globulis, & rosarijs, & agnis DEI, & breuarijs potius suffarcinati incedant, & bonas horas malè collocent, quàm ut militarem disciplinã, à qua omnis nobilitas orta est, colant, & patriæ salutè tueantur. Nam si Germaniæ Episcopatus in publicum ærarium referrent, ut exercitus perpetuus aduersus externos hostes tantò commodius ali posset, an non hæc omnia ad nobilitatis ornamenta pertinerent, cum & ijs amplissima præmia fortiter pugnantibus decerni possent, & cæteris etiam consuli, qui armis tranctandis occupati, ad equestris ordinis dignitatem sua virtute proximè accederēt. Manerent tamen præposituræ, manerēt Canonici, manerent monasteria, & reliqua Ecclesiastica bona, quæ optimarum artium studijs consecrari possent, ita & literis & armis: & Mineræ, & Marti sua præmia forent: quibus duabus rebus omnium Imperiorum dignitas non solum consistit, verum etiam maximè amplificatur.

Sed non est meum excitare vos oratione mea, ne aut prudentiæ vestræ, aut integritati, aut amori erga patriam diffidere videar, quid rectum & æquum sit, quid Pontifex ad communem Germaniæ perniciem molitur, quid patriæ incolumitas & salus, fatis ipsis urgentibus postulet, videtis, agite itaque ut lubet. Nam si communem Germaniæ causam aduersus Pontificum Romanorum immā-

nitatem defendendam susceperitis, vobis in primis consulētis, si minus, saltem æquo animo vos ferre oportebit, ut existant alij, qui Germanici Imperij decus, & amplitudinem minimè negligendam esse arbitrentur.